

KERKBEHEER

In deze uitgave:

- Jaarrede van de voorzitter van de VKB gehouden op VKB-congres van 12 april 2014
- Voorjaarsbijeenkomst hoofdbestuur met delegaties van de afdelingsbesturen
- Nieuws uit de provinciale afdelingen van Overijssel-Flevoland en Friesland
- Overlegplatform Stichtingen Behoud Kerkelijke Gebouwen bijeen

VERENIGING VOOR

KERKRENTMEESTERLIJK

BEHEER IN DE PKN

De Leeuwenbergh Utrecht (boven) en de Rank Nieuwegein

nieuwe inbouw Zuiderkerk Enkhuizen

van hoogevest architecten

Bureau voor
Architectuur en
Restauratie

Bureau voor
Consultancy

Bureau voor
Architectuurhistorie
Kariatiden

www.vanhoogevest.nl
volg ons op

Joriskerk Amersfoort

De kracht in vellen offset.

Roto Smeets

Roto Smeets Grafiservices

Een bedrijf dat vecht voor de successen van zijn klanten. Of het nu gaat om vellen offset, pre-media, nabewerking, pre-distributie of distributie... Superstrong, sharp, safe & fast.

Grafiservices

T 030 - 282 28 22

T 040 - 250 50 00

www.rsgrafiservices.nl

**Alles wat voor uw kerkgebouw/
renovatie nodig is:**

- collectebussen, collectezakken + rekken
- liturgieborden, - doopvont
- avondmaalserviezen, linnen, tafels,
- kerkbanken, stoelen, kathedr, lezenaar, preekstoel, knielbanken.

MEUBELMAKERIJ

Louis Meijer

Correspondentie adres:

Nijhofflaan 134, 3906 ET Veenendaal

Showroom: Bobinestraat 1B, 3903 KE Veenendaal

Telefoon 0318-52 99 74, www.kerkinterieur.nl

KERKORGELBOUWERS

J.L. VAN DEN HEUVEL

vdheuvel.orgelbouw@wxs.nl <http://vandenheuvel-orgelbouw.nl>

Amstelwijckweg 44, 3316 BB DORDRECHT Tel. 078 6 17 95 40

Kerkgeluidstechniek op z'n best!

de techniek als hulpmiddel, ook in uw kerk

De kerkgeluidstechniek schrijdt voort ... met rasse schreden! Dialoog Church Sound is als specialist op kerkgeluidstechniek niet achtergebleven en heeft met meer dan 1800 kerken in Nederland een groot werkgebied. Met gebruikmaking van de nieuwste digitale techniek en zijn zowel grote galmrijke als kleinere kerken inmiddels voorzien van kerkgeluidsystem en die zorgen voor een uitstekende spraakverstaanbaarheid en dat tegen budgettair verantwoorde aanschafprijzen.

Kennis is van
geen waarde ...

tenzij je deze in
praktijk brengt!

Dialoog Church Sound

Bolognalaan 6

5632 RL Eindhoven

www.cantorsound.nl

040 - 24 20 840

info@cantorsound.nl

Optimaal sparen? SKG!

Gemeenten en kerken die behoren tot de Protestantse Kerk in Nederland kunnen bij Stichting Kerkelijk Geldbeheer sparen, lenen en hun betalingsverkeer regelen. Bovendien biedt SKG Online u de mogelijkheid digitaal betalingen te verrichten. SKG werkt zonder winstoogmerk. Met gunstige rentepercentages en lage kosten voor betalingsverkeer.

Want ons motto is: *Geld van de kerk voor de kerk!*

www.skggouda.nl

KERKBEHEER

Colofon

Dagelijks bestuur VKB

Mr. P.A. de Lange, Piershil, voorzitter
Drs. C. de Raadt, Bodegraven, vice-voorzitter
W.G. Roseboom, Nieuwegein, secretaris en
2^e penningmeester
Ing. D.J. van Cuilenburg AA/MA, Leiden,
penningmeester
mevr. E.J. Steensma-Dijk, Hoofddorp, lid
Prof. ir. M.J.L. Tierneho, Breda, lid
Ir. B.P. de Wit RTD, Sprang-Capelle, lid.

Ereleden

D.G. Bijl, Th.L. van Hazel en
drs. G. van Soest

Redactie

W.G. Roseboom, voorzitter, J.C. Riemersma,
H.L. Roth en R.M. Belder, eindredacteur

Centraal Bureau

Nicolaas Maessingel 271D,
3311 KS Dordrecht
E-mail: info@kerkrentmeester.nl;
Tel. 078 - 639 36 66, fax. 078 - 631 59 49
Website: www.kerkrentmeester.nl

Postadres administratie en redactie

Postbus 176, 3300 AD Dordrecht

Abonnementen

Abonnementsprijs per jaar voor leden van
de VKB: 1 t/m 5 abonnementen € 24,-
per abonnement; 6 t/m 10 abonnementen
€ 22,- per abonnement en 11 en meer
abonnementen € 20,- per abonnement.
Abonnementsprijs voor niet-leden
€ 27,- per abonnement.
Deze prijzen zijn exclusief 6 pct. BTW.
ISSN 1568-8712

Vormgeving

Grafisch Bureau DUS BV, Rotterdam

Druk

Roto Smeets Grafiservices

Oplage

7.000 ex.
© mei 2014

Foto omslag

Hervormde kerk Cadzand

INHOUD

Ondersteuning Plaatselijke Geldwerving	157
Jaarrede van de voorzitter – structuur en beweging	159
Kalender voor kerkrentmeesters	160
Informatie Dorpskerk Huizum	161
Bijeenkomst hoofdbestuur VKB en afdelingsbesturen	162
Met Kerkbalans het jaar rond	164
Overdracht kerkelijke goederen Middelstum	164
Jozefkerk Assen in restauratie	164
Nieuws uit de provincies	165, 177
Hoe gaat het nieuwe Roosevelthuis er uit zien?	166
Restauratie orgel Dorpskerk Bleiswijk	167
Overlegplatform SBKG-en bijeen	168
Eerste indrukken van Kerkbalans 2014	170
Boek over Grote of Onze Lieve Vrouwekerk Harderwijk	171
Afscheid bestuursleden tijdens algemene vergadering VKB	172
Bovengronds begraven en tarieven	173
Hergebruik en herbesteding van kerkgebouwen – terug naar de basis	174
Zonnepanelen voor gereformeerde kerk Putten	175
“Kerkervisie” gevraagd in alle gemeenten	176
Dorpskerk Oosterwolde krijgt onderhoudsbeurt	176
Voorlichtingsboekje “Ruimte”	176
Grondige renovatie interieur hervormde kerk Schoonrewoerd	179
Uitbreiding gereformeerde kerk Stellendam	180
Stichting Restauratie Hulpfonds Klokkenstoelen	181
Orgel kerk Lellens gerestaureerd	181
Onderscheidingen van de VKB	182
De orgelbank	183
Insignes van de Protestantse Kerk in Nederland	183

Voorzitterskolom

Mr. Peter A. de Lange

Ondersteuning Plaatselijke Geldwerving (OPG)

In 2013 is de Dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk in Nederland gestart met het project Ondersteuning Plaatselijke Geldwerving. Dit gebeurde op initiatief van de Raad voor de Plaatselijke Geldwerving (RPG). Het project richtte zich op het optimaliseren van de geldwerving in de plaatselijke gemeenten en bij de aanpak van Kerkbalans in het bijzonder. De bedoeling was om een honderdtal gemeenten te helpen bij het verbeteren van inzichten, kennis en vaardigheden voor geldwerving. Plaatselijke gemeenten willen op dit punt wel graag actie, maar kunnen daar vanuit verschillende achtergronden niet altijd op eigen kracht een goede invulling aan geven. Een stuk ondersteuning met kennis van zaken kan daarbij een belangrijke stimulans zijn.

In 2013 hebben in totaal 110 gemeenten aan het project deelgenomen. De belangstelling was groot, want bijna 150 gemeenten hadden zich aangemeld. In 2014 wordt het project in ieder geval voortgezet en zullen er opnieuw 100 gemeenten worden geholpen.

Zoals gezegd, beperkt de aanpak zich niet uitsluitend tot Kerkbalans. Zo zijn er bijvoorbeeld ook cursussen over onderwerpen als het werven van periodieke giften en nalatenschappen; het benaderen en her-activeren van gemeenteleden die op grotere afstand van de gemeente zijn komen te staan; over het opzetten van een steunfonds.

Een lokaal project start met het in kaart brengen van de uitgangspunten. Op basis daarvan komen verbeterpunten in beeld in een projectvoorstel. Gemeenten die participeren nemen vervolgens ook deel aan een serie workshops. Deelname is niet gratis, maar de kosten worden gedeeltelijk overgenomen door de Solidariteitskas en gemeenten die niet in staat zijn de eigen bijdrage te betalen, kunnen nog een beroep doen op subsidie van de Maatschappij van Welstand. Voor specifieke informatie kan men contact opnemen met het team OPG: opg@pkn.nl.

Dat bijzondere aandacht nodig is voor de plaatselijke geldwerving zal duidelijk zijn. Los van de specifieke lokale situatie is het landelijke beeld van de inkomsten Kerkbalans wel een beeld van krimp. De eerste cijfers over de actie van 2014, die gepresenteerd zijn tijdens het congres in Ede, laten een prognose zien van opnieuw minus 2,5 pct. gemiddeld. Dat liegt er niet om.

De kwantitatieve aspecten van het OPG-project zijn nog

niet volledig bekend. Eerste indicaties zijn wel bemoedigend. Zo is er het voorbeeld van een gemeente met wijkgemeenten, waarbij enkele wijkgemeenten de instrumenten van OPG toepasten, en andere wijkgemeenten niet. De wijkgemeenten die de instrumenten wel toepasten noteerden een stijging van de inkomsten, de andere wijkgemeenten een daling. Dat zal niet overal op dezelfde wijze herhaald kunnen worden, maar is wel een belangrijke indicatie voor de uitkomsten van de aanpak.

Verheugend derhalve dat het project een vervolg krijgt. Mogelijk doet uw gemeente mee.

VELLEMA TORENUURWERKEN

Vellema Torenuurwerken is al meer dan zestig jaar gespecialiseerd in reparatie, restauratie en periodiek onderhoud van (monumentale) torenuurwerken en klokken. Vellema combineert kennis en respect voor historische- en monumentale waarde met de vele mogelijkheden van toepassing van eigentijdse (automatiserings)technieken.

Kijk op onze website voor meer informatie of bel ons voor een vrijblijvende afspraak: **0518 43 22 99**.

VELLEMA
TORENUURWERKEN

VELLEMA. PASSIE VOOR MENS EN TECHNIEK.

VELLEMA TORENUURWERKEN - GRIENEDYK 48 - HALLUM - WWW.VELLEMA.NL

Bij kerkelijkdrukwerk.nl kunt u o.a. een kerkblad, liturgie, flyer of poster laten drukken.

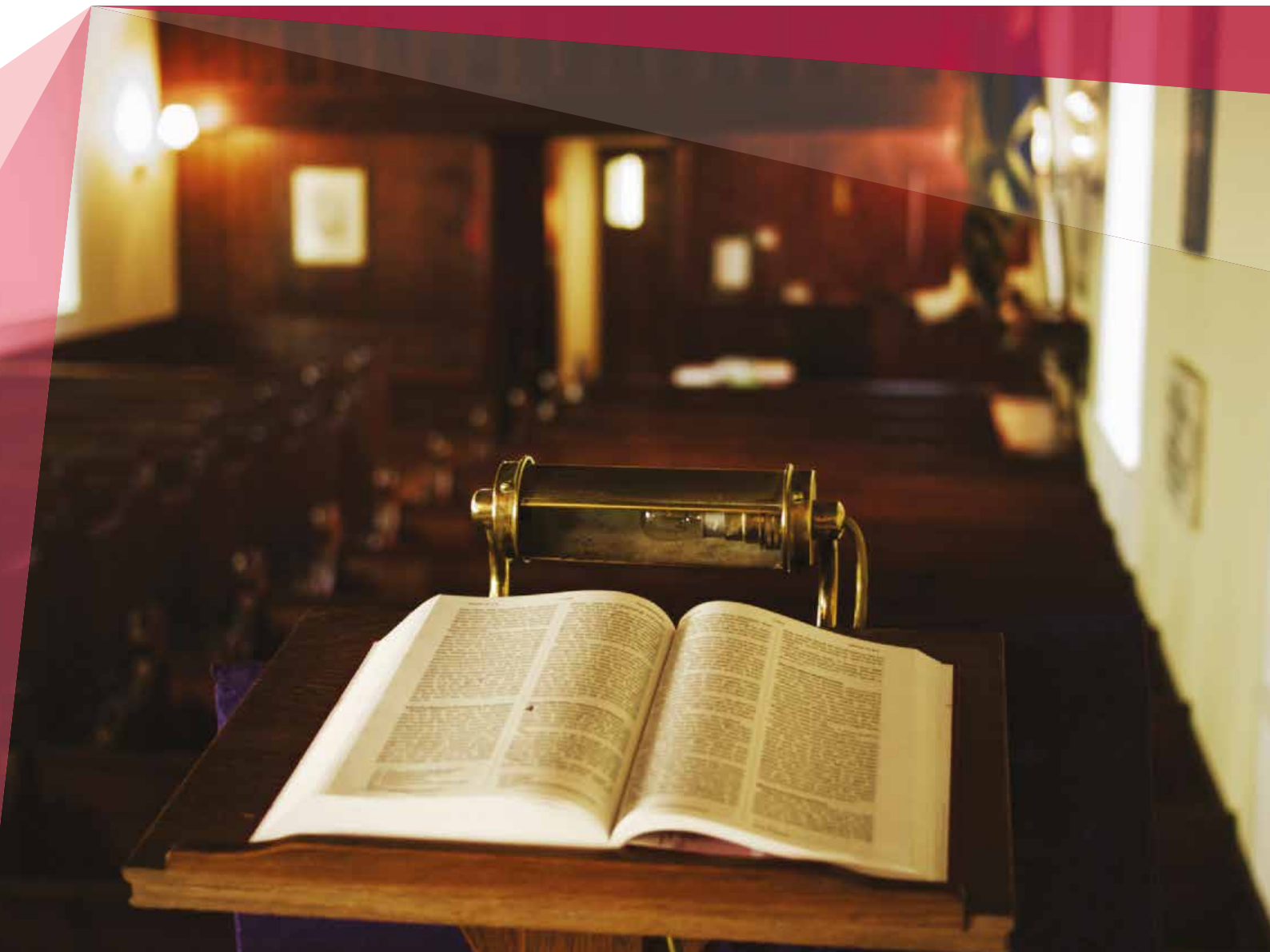
Vaste lage prijzen en geen verzendkosten. Productie in eigen huis en binnen 24 uur gereed.

vraag de speciale kortingscode aan.
Ga naar kerkelijkdrukwerk.nl/actie

UW KERKBLAD GRATIS GEDRUKT

Kerkelijk
DRUKWERK.NL

Achterwetering 31, Schoonhoven | 0182 - 305200

De VKB biedt in samenwerking met Marsh en Mercer een breed assortiment aan verzekeringen. Deze verzekeringen zijn op maat gemaakt voor de VKB-leden en hebben zeer scherpe premies. Op de internetsite www.vkb-verzekeringen.nl kunt u verzekeringen afsluiten, schaden melden en informatie handig terugvinden. Voor gemeenten, betrokken medewerkers, predikanten, maar ook vrijwilligers zijn adequate verzekeringen beschikbaar. De meeste VKB-leden maken al gebruik van onderstaande verzekeringen:

Marsh:

- bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering
- brandverzekering
- fraude- en berovingverzekering
- wettelijke aansprakelijkheidsverzekering
- rechtsbijstandverzekering
- werkgeversaansprakelijkheid

Mercer:

- groepsreis/ongevallenverzekering
- ongevallenverzekering voor vrijwilligers
- persoonlijke ongevallenverzekering
- vervangingsverzekering predikanten
- verzuimverzekering
- WGA-gatverzekering
- WGA-ERD verzekering
- zorgverzekering

Uw contactpersoon

Pieter Stoeltie | T: 020 - 54 17 539 | E: info.vkb@mmc.com

Uw contactpersoon

Ramona van Leeuwen | T: 010 - 40 60 905 | E: info.vkb@mmc.com

Structuur en beweging

Voorafgaande aan de vergadering neemt de voorzitter zijn stukken nog even door

Bij de aanvang van het VKB-congres, dat op 12 april 2014 in "ReeHorst" te Ede werd gehouden, sprak de voorzitter van de VKB, mr. Peter A. de Lange, de volgende jaarrede uit.

"Vandaag zijn wij hier als kerkrentmeesters, ambtsdragers(!) en genodigden bijeen om met elkaar te spreken over belangrijke onderwerpen die wij delen. Kan een onderwerp als kerkgebouwen dat we vorig jaar mochten behandelen nog als "hard" en zakelijk worden opgevat, bij Mensen wordt het al snel persoonlijk. Werken in de kerk, werken met zin! is vandaag aan de orde. Daar krijgt u het nodige over te horen en daar kunt het nodige over inbrengen. Deze dag zullen we grotendeels binnen doorbrengen. Daarom neem ik u even mee in een denkbeeldig uitstapje tijdens een korte avondwandeling onder een heldere hemel. Dat idee van die wandeling ontleen ik grotendeels aan C.S. Lewis. Naast het schrijven van theologische boeken en de bekende Narnia-serie, was Lewis een gerenommeerd kenner van de middeleeuwse literatuur.

Wanneer de middeleeuwse mens omhoog keek naar de sterren, zag hij wat anders dan wij. Hij keek als het ware omhoog in het interieur van een geordende kathedraal. Wij kijken vandaag veeleer naar buiten, in een oneindigheid. Een grote donkere oneindige zee die vragen oproept, vaak sombere melancholische vragen.

Bescheiden plek

De middeleeuwse mens kende zijn bescheiden plek op de aarde die in kosmische verhoudingen verwaarloosbaar was in het geheel van de empirische werkelijkheid. Hij leefde op de aarde met geboorte, bloei en verval, waar voortdurende verandering aan de orde is. Ook boven de beweeglijke aarde – in de lucht – waren de weersomstandigheden voortdurend in beweging. Observaties van de kosmos hadden echter geleerd dat de beweeglijkheid niet oneindig ver doorging. De cirkel van de koude Maan was de grens. Vanaf de Maan verder omhoog waren de hemellichamen volmaakt regelmatig in bestaan en beweging. Boven de lucht was alles noodzakelijk, regelmatig en eeuwig. Daaronder waren zaken contingent, onregelmatig en tijdelijk. De hoogte van de kathedraal was immens, maar beslist eindig. Boven de Maan kwamen Mercurius, Venus, Zon, Mars, Jupiter en Saturnus. Daarna alle sterren in één sfeer. Buiten de empirische werkelijkheid begon de oneindige, echte hemel. Over deze geordende wereld zou meer te zeggen zijn qua detaillering, maar dat gaat voor vandaag te ver.

Deze blik op de geordende kosmos staat niet op zichzelf. De middeleeuwse mens was namelijk geen spirituele avonturier, maar hij organiseerde, structureerde en codificeerde. Denk aan de gebouwde kathedralen, aan de Summa theologiae van Thomas van Aquino, een driedelige synthese van de theologi-

sche vraagstukken, of en dan heel actueel aan de Goddelijke Komedie van Dante. Het zijn pogingen om grote hoeveelheden aan heterogene details te ordenen tot een eenheid.

De beweging van het hier en nu met onverwachte gebeurtenissen is voor ieder mens identiek. Vandaag en vroeger. De duiding loopt wel ver uiteen. Voor de middeleeuwse mens was de "ad random" beweging op aarde een uitdrukking van onze inferieure positie. Ordening en eeuwigheid was de norm. Voor de moderne mens, die de bovennatuur is kwijtgeraakt, is de beweging in het hier en nu juist normatief. Stabiliteit en structuur worden als belemmerend of verstarrend ervaren. Beweging moet er zijn!

Zoeken naar oplossingen

In die veranderende en bewegende werkelijkheid mogen we als Kerk en Vereniging onze weg zoeken en vinden. Bovendien is ons kennen beperkt en kijken we in een wazige spiegel. Dat hoeft ons echter niet te weerhouden om daadkrachtig aan de slag te gaan. Het loslaten, of kwijtraken, van structuur en tradities zet met name bestaande instituties als ambt, kerkorde en posities onder druk, dat kan hier en daar bedreigend zijn, maar het biedt ook openingen in het zoeken naar oplossingen die in een geordende omgeving vrijwel niet mogelijk zijn. Weinig is vanzelfsprekend, veel is mogelijk. Voor pionieren buiten de gebruikelijke kaders is ruimte.

De samenleving zoals we die nu kennen, wordt veelal getypeerd als netwerksamenleving. Dat moeten we niet zien als een nieuwe structuur, want de netwerken zijn informeel, horizontaal, tijdelijk, vloeibaar en kunnen ook weer snel verdwijnen. Het zijn in feite dwarsverbanden door bestaande structuren heen. Netwerken worden

aangetroffen in de marktomgeving, maar ook in de overheidsomgeving of bij individuele burgers – privé of in het verband van de civil society. Met name in de civil society liggen er kansen voor de kerken. Mogelijkheden voor wederzijdse steun, voor dienstverlening aan deelnemers en voor een maatschappelijke inbreng van standpunten. Een soort participatiemaatschappij.

Kerk op wisselende momenten actief

Deze laatste indeling doet erg sterk denken aan de 'vicarious church', zoals de heer Ton Bernts die ter gelegenheid van 40 jaar Kerkbalans beschreef in zijn toespraak: "Kerkbalans 4.0: De toekomst is open." Deze vicarious church is een kerk die plaatsvervangend, dus namens een grote groep, een aantal zaken behartigt. Enerzijds een kleine actieve groep kerkleden en anderzijds een grote groep vaag en incidenteel gelovigen die niettemin wel een band houden met religie en hiertegenover niet geheel onverschillig staan. De kerk is actief op wisselende momenten en in variabele gedaantes, met telkens andere deelnemers of publiek zoals: koninklijke huwelijken, voedselbanken, cursussen rouwverwerking of morele oproepen, kerst- en paasevents, naast uiteraard de meer besloten zondagse vieringen en rites de passage.

Van kerken vergt een dergelijk aangepast model wel de benodigde wendbaarheid. Zonder te schaven aan de kern van het kerk-zijn, vraagt het om in verschillende omstandigheden flexibel in te spelen op andere mogelijkheden voor andere doelgroepen met andere partners. Samenwerken in netwerken vraagt om concentratie op het gezamenlijke belang. Dat gezamenlijke belang kan er zijn met andere kerken, maar ook met andere partners.

SchuldHulpMaatje is bijvoorbeeld een landelijk netwerk van lokale vrijwilligersorganisaties. Vrijwilligers helpen mensen die in financiële problemen zijn geraakt. Dit vrijwilligersnetwerk is een initiatief van kerken, kerkelijke organisaties en het platform voor Christelijke

Schuldhulppreventie. Een landelijk servicepunt organiseert training en geregelde bijscholing van de maatjes. Ook biedt het servicepunt ondersteuning bij de start van een lokale afdeling.

Kerken ontbreken...

WeHelpen is een ander voorbeeld van een netwerk met raakvlakken voor de kerk. WeHelpen is een online marktplaats voor het vinden en verbinden, organiseren en delen van hulp. Hulp zoeken, hulp bieden en organiseren wordt daarmee eenvoudig ondersteund. Typisch voor een netwerk kan hulp worden gevraagd of aangeboden tussen iedereen die lid is van WeHelpen of alleen via bekenden in een eigen hulpnetwerk of een groep. WeHelpen is een coöperatie. De coöperatie is opgericht door Achmea, Bureau Vijftig, CZ, Menzis, PGGM, Rabobank, The Caretakers en VitaValley. Kerken ontbreken in het rijtje. De partners zijn hier grote bedrijven uit de marktsector en daarom mogelijk minder vanzelfsprekend als partner, maar het gezamenlijke belang binnen de civil society is duidelijk: hulp bieden aan inwoners van Nederland. Kerkverbanden zouden kunnen meedoen als partner, kerkelijke gemeenten kunnen lokaal hulp bieden en kerkleden kunnen in de eigen omgeving gezamenlijk een helpende hand uitsteken naar buurtbewoners.

Hieruit blijkt dat partners niet alleen te vinden zijn langs de traditionele lijnen van het kerk-zijn, maar dat ook andere organisaties in beeld kunnen komen. Samenwerking met scholen, met musea om enkele organisaties te noemen, moet niet worden uitgesloten. Vruuchtbare verbindingen maken is van belang, denk bijvoorbeeld aan schoolpastoraat. Creativiteit is cruciaal om nieuwe combinaties te vinden die zowel een positieve uitstraling hebben op de kerk als nut hebben voor de samenleving.

De uitdaging voor de kerk is ook de uitdaging voor de VKB. Zonder zelfgenoegzaam achterover te gaan leunen, mogen we constateren dat er binnen de Vereniging de laatste jaren de nodige stappen zijn gezet om meer eigentijds en anders te

Mr. Peter A. de Lange

gaan werken. Het bewustzijn is gegroeid dat de kerk niet alleen en op eigen kracht voor oplossingen kan zorgen in onze tijd. Als we alleen al denken aan het vraagstuk van de kerkgebouwen, zijn oplossingen alleen denkbaar in een gezamenlijke aanpak door kerk, overheden en samenleving. Er moeten verbindingen komen tussen de diverse netwerken. Met elkaar en niet over elkaar.

Krachten bundelen

Ook binnen de Protestantse Kerk in Nederland moeten de krachten gebundeld worden. Provinciale afdelingen van de VKB maken meer en meer werk van samenwerking binnen het zogenoemde "klavertje vier": Provinciale afdeling + Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen (SBKG) + Regionaal College voor de Behandeling van Beheerszaken (RCBB) + gemeenteadviseur Kerkbeheer.

Een breder blikveld is nodig voor een gezamenlijke aanpak. Vandaag zijn niet alleen de leden van de vereniging uitgenodigd, maar vinden we het van belang dat de andere ambtsdragers uit de plaatselijke gemeenten meedoen met de bezinning op actuele thema's. Juist een onderwerp als "Werken met Zin!" leent zich hier goed voor. Recent hebben we op het door de VKB georganiseerde symposium "Kansen voor Kerken 2.0" de kans gegrepen om ons met diverse deskundigen vanuit onderzoek, projecten, pioniersplekken, Dienstenorganisatie, synode en andere organisaties te bezinnen op moge-

lijkheden om kerk te zijn in deze tijd. Met het oog op de gewenste vitaliteit en aanpassingsvermogen van de lokale gemeenten.

Geen grote oplossingen, maar opties die kansen bieden in de specifieke biotoop van de plaatselijke gemeente. Een bijeenkomst met een dwarsdoorsnede van allerlei bestaande netwerken op het gebied van samenwerken, pioniersplekken, Kerkbeheer, grote steden etc. Ook met de inbreng van deskundigheid van buiten de kerk. Van buiten de traditionele paden. Dat verrijkt de discussie, al is het ook niet altijd eenvoudig. De combinatie bedrijfskunde en kerkelijke gemeente bleek bijvoorbeeld een hele lastige. Toch zou het jammer zijn als we van die inzichten niet zouden kunnen leren, al dan niet in aangepaste vorm.

VKB-partners

Netwerken zijn er voor de VKB ook met leveranciers die producten en diensten bieden op maat voor onze leden. Vandaag zijn er vele leveranciers op de beursvloer aanwezig, maar ook het verder uitwerken van het initiatief VKB partners kan hier worden genoemd.

Al eerder kwam het woord coöperatie aan de orde. In een moderne netwerksamenleving is de vertrouwde vereniging verrassend actueel. Een vereniging verenigt de belangen vanaf de basis. Een landelijk Centraal Bureau kan daarbij als steunpunt dienen. Tijdens het al eerde genoemde symposium werd ons de spiegel voorgehouden door de heer Dirk Duijzer, directeur bij Rabobank Nederland. Hij schetste daarbij de coöperatieve oorsprong van de bank, en stond stil bij de relatie tussen centraal en decentraal. Hij benadrukte het belang van het benutten van lokale kracht. Van het bundelen van de lokale kracht en de centrale deskundigheid. Het beschikbaar stellen van informatie over goede praktijkvoorbeelden; weinig is echt uniek. Hij ziet kansen voor gelijktijdig benutten van centraal en decentraal. Decentraal het wiel voortdurend uitvinden, is niet handig; centraal kan een en anderen bundelen en ontsluiten.

De VKB kan die adviezen ter harte

Kalender voor kerkrentmeesters

Voor de colleges van kerkrentmeesters is het van belang in de komende maanden o.m. aan de volgende zaken aandacht te besteden:

Mei:

- Inning bijdrage Solidariteitskas onder lidmaten (eventueel uitgebreid tot de doopleden).
- Betaling Maandnota
- Publicatie in het kerkblad van de jaarrekening 2013
- Publicatie over stand van zaken actie Kerkbalans 2014.
- Nagaan of toezeggingen Kerkbalans 2014 over de eerste maanden in betaling zijn omgezet.

April:

- Toezending door de kerkenraad van de vastgestelde jaarrekening 2013 aan het Regionale College voor de Behandeling van Beheerszaken.
- Betaling Maandnota
- Publicatie kerkblad over de stand van zaken van de in januari actie Kerkbalans (stand van toezeggingen, bijdragers, e.d. en het mogelijk te verwachten resultaat).
- Huurtarieven verhuur kerkelijke gebouwen per 1 juli aanpassen waarover de aankondiging in april plaatsvond.

nemen. De vandaag uit te reiken Award is nu typisch een goed voorbeeld waarbij de lokale initiatieven op een positieve manier in het middelpunt worden gesteld, en waarbij er van elkaar geleerd kan worden. Website en "Kerkbeheer" zijn hulpmiddelen om een en ander te ontsluiten. Door onze manier van werken voortdurend aan te passen aan de veranderende omgeving van Kerk en Samenleving kunnen we vitaal blijven. Een Vereniging met blijvende betekenis.

Hier willen we het in dit kader bij laten. U krijgt vandaag nog voldoende informatie van anderen. Ik wens u en allen die u zijn toevertrouwd veel vreugde daarbij en zegen op uw werk als kerkrentmeester of in een andere verantwoordelijke rol binnen uw gemeente en/of in een bovenplaatselijke verantwoordelijkheid", zo besluit de heer De Lange zijn jaarrede 2014.

■ Informatie Dorpskerk Huizum

Op de monumentale begraafplaats bij de ingang van de Dorpskerk in Huizum (tegenwoordig een wijk van Leeuwarden) is op 21 maart jl. een nieuw informatiebord onthuld. De protestantse gemeente droeg deze kerk eind 2013 over aan de Stichting Alde Fryske Tsjerken. Met de nieuwe voorziening kunnen toeristen en andere bezoekers zich laten informeren over de geschiedenis van het oudste monument van de stad Leeuwarden. Ook alle culturele evenementen die in de Dorpskerk van Huizum worden georganiseerd, zullen erop worden aangekondigd, aldus een bericht in het Reformatorisch Dagblad van 19 maart 2014.

Tafel(s) - Stoelen - Kapstokken
voor uw kerkzaal of bijgebouw?

Kijk voor modellen
en prijzen:

www.kantinemeubilering.nl

Komt u bij ons kijken
of komen wij naar U toe?
Tel. 0183-50 50 85

VKB: Werken met Zin aan de toekomst van de Kerk

R.M. Belder

Op 8 maart jl. werd in "De Aker" te Putten de voorjaarsbijeenkomst gehouden van hoofdbestuur en delegaties van de afdelingsbesturen van de VKB.

In de lijn van het jaarthema "Mensen" met als werkmotto "Werken met Zin!" staat de voorzitter van de VKB, mr. Peter A. de Lange, o.a. stil bij de manier waarop de provinciale afdelingen zich in het kader van het beleidsplan van de VKB de komende jaren het beste naar de leden van de VKB kunnen profileren en presenteren. Het hoofdbestuur van de VKB kan beleid ontwikkelen en vaststellen, maar bij de uitvoering van dat beleid zullen de afdelingsbesturen een belangrijke rol hebben te spelen. Toen enkele jaren geleden de vraag werd gesteld of de provinciale afdelingen in de toekomst nog een rol kunnen vervullen, besloot het hoofdbestuur tot een versterking van de provinciale afdelingsstructuur. Versterking zowel in de vorm van het zichtbaar aanwezig zijn in de eigen regio als in de bestuurskracht van het hoofdbestuurslid dat op voordracht van het afdelingsbestuur wordt benoemd.

In zijn openingswoord staat de voorzitter verder stil bij het feit dat het voor verschillende personen de laatste keer is dat zij deze halfjaarlijkse bijeenkomsten met het hoofdbestuur bezoeken, omdat zij, vaak na vele jaren trouwe dienst het afdelingsbestuur of het hoofdbestuur gaan verlaten. Hierna leest de voorzitter een Bijbelgedeelte voor uit Psalm 17 en gaat daarna voor in gebed.

Mensen

Meegedeeld wordt dat in de komende tijd in het georganiseerd overleg predikanten een studie wordt verricht over de zelfstandige positie in materiële zin van de predikant. Er zijn ideeën om naar analogie van de arbeidsregeling van zelfstandige medische specialisten ook voor de predikant een dergelijke constructie te bedenken, waardoor de predikant in loondienst van de plaatselijke gemeente komt. Ondanks het feit dat vrijwel alle aspecten van dit onderwerp nog bestudeerd moeten worden, wordt opgemerkt dat de predikanten het belang van het ambt niet mogen loslaten.

Verder wordt aandacht gevraagd voor het feit dat de heren M.G.R. Barendrecht, W.J. van Biezen en mr. J. Kos het hoofdbestuur gaan verlaten omdat zij hun maximale zittingsperiode hebben bereikt. Aan de algemene vergadering van 12 april a.s. wordt voorgesteld als nieuwe hoofdbestuursleden te benoemen de heren J. Bol, drs. H. van der Burg en J. Kamminga. De voorzitter wijst er op dat ook in de komende paar jaar veel hoofdbestuursleden zullen vertrekken, omdat zij hun zittingstermijn erop hebben zitten. Hij doet een beroep op de afdelingsbesturen om uit te zien naar gekwalificeerde kandidaten met een specialistische achtergrond.

Geld

Naar aanleiding van een vraag van de afdeling Drenthe over de relatie tussen de verzekeringen die sommige burgerlijke gemeenten aan hun vrijwilligers w.o. kerkbesturen aanbieden, en de polissen van de VKB, wordt gesteld dat de verzekeringen van de burgerlijke gemeenten moeten worden beschouwd als een aanvulling op verzekeringen die men zelf heeft afgesloten. Rechtspersonen, zoals kerkelijke gemeenten, hebben zelf de verantwoordelijkheid om zich tegen bepaalde risico's in te dekken. Deze verzekeringen, waarvan de dekking afgestemd is op de behoefte van de kerkelijke gemeente, moeten altijd van kracht blijven. Zou die dekking in bepaalde gevallen niet toereikend zijn, dan kan men zich wenden tot de polis van de burgerlijke gemeente, ervan uitgaande dat de burgerlijke gemeente voor haar vrijwilligersorganisaties bij Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) een dergelijke verzekering heeft afgesloten. De afspraak wordt gemaakt aan Marsh-Mercer te vragen hierover een artikel in "Kerkbeheer" te schrijven.

Organisatie

Actualiteiten uit de provinciale afdelingen

Hierna krijgen de vertegenwoordigers van de afdelingen gelegenheid om de data te vermelden waarop zij hun voorjaarsbijeenkomsten houden. Deze data zijn reeds begin 2014 in "Kerkbeheer" gepubliceerd. Sommige afdelingen, waaronder Drenthe, heeft de data (17 en 20 november) voor de regiobijeenkomsten in het komende najaar reeds vastgesteld. Er wordt gewerkt aan een fusie van de afdelingen Noord-Brabant-West en Oost-Noord-Brabant en Limburg. De afdeling Gelderland houdt in het komende najaar haar jaarvergadering. Nu voert zij gesprekken met grote gemeenten (Arnhem, Nijmegen en Apeldoorn), waaruit o.m. blijkt dat die gemeenten problemen van een geheel andere omvang hebben. Er zijn cursussen voor de ouderling-kerkrentmeester. Dit materiaal is samengesteld door de Dienstenorganisatie en de afdeling Gelderland van de VKB en is ook beschikbaar voor andere afdelingen. De voorzitter beveelt gebruik van dit materiaal, om in andere afdelingen als VKB samen met de Kerk deze cursus te verzorgen, van harte aan. In verschillende afdelingen wordt een inleiding gehouden over het onderwerp "Kerkdialoog". Opgemerkt wordt dat dit het resultaat is van een samenwerking tussen KKA-KKG en VKB. De afdeling Overijssel-Flevoland, die vorig jaar na vele jaren weer een jaarvergadering heeft belegd, beraadt zich over het programma van de komende jaren. De afdeling Zeeland, die als gevolg van ziekte van haar voorzitter vorig najaar geen regiobijeenkomsten heeft belegd, zal op 3 april 2014 in 's-Gravenpolder haar jaarvergadering houden. Onderwerp: Kerkdialoog.

Vooruitblik VKB-Congres 2014 en Award

De secretaris deelt mee dat voor het VKB-Congres van 2014, dat in "De Reehorst" in Ede op 12 april 2014 wordt gehouden, zich 35 standhouders hebben gemeld. Voorts zijn er 16 interessante workshops te bezoeken. Ook andere ambtsdragers (ouderlingen en diakenen) krijgen binnenkort een uitnodiging om dit congres te bezoeken. Verder is er een interessant partnerprogramma, waarbij een rondleiding door Ede wordt gemaakt onder leiding van Jan Siebelink.

De vice-voorzitter deelt mee dat tijdens het VKB-congres de Marsh-Mercer Award wordt uitgereikt. Er zijn 30 inzendingen binnengekomen met zeer uiteenlopende onderwerpen. De jury heeft alles beoordeeld en er zijn twee genomineerden. Voor 2015 zal de Marsh-Mercer Award in het teken staan van "Mensen".

Kansen voor Kerken

Vervolgens deelt de vice-voorzitter mee dat op 14 maart a.s. een masterclass wordt gegeven over "Kansen voor Kerken". Het uitgangspunt was de bijeenkomst van 2010 waar het beheermodel centraal stond. Nu is een aantal experts gevraagd na te denken wat er ontwikkeld moet worden om kerkrentmeesters te kunnen aanreiken. Een samenvatting van deze dag zal in een afzonderlijk katern bij een van de volgende uitgaven van "Kerkbeheer" worden gevoegd.

Toekomst "Kerkbeheer"

De secretaris deelt mee dat een werkgroep samen met de redactie van "Kerkbeheer" bestudeert hoe het beste "Kerkbeheer" digitaal beschikbaar kan worden gesteld, terwijl ook de huidige papieren versie van het maandblad in stand blijft. Ook wordt gekeken naar de toekomstige samenstelling van de redactie. In dat verband is gesignaleerd dat verslagen van afdelingen, zowel van de jaarvergaderingen als die van de regiobijeenkomsten zo die er zijn, door de eindredacteur van "Kerkbeheer" worden gemaakt. In een toekomstige situatie moet er rekening mee worden gehouden dat die mogelijkheid er niet is.

Een eerste discussie geeft aan dat het juist in deze tijd van grote betekenis dat een afvaardiging van de VKB op dit soort bijeenkomsten aanwezig is. Persoonlijk contact prevaleert daarbij. Gememoreerd wordt het vrijwel permanent aanwezig zijn van de heer G.L. Westerveld (oud-penningmeester VKB en huidig bestuurslid DO) en die van de eindredacteur van "Kerkbeheer" tijdens de afdelingsvergaderingen. Op een suggestie van de voorzitter

van de afdeling Noord-Brabant-West dat van de jaarvergaderingen door de redactie van "Kerkbeheer" een verslag wordt gemaakt, terwijl de afdelingssecretarissen zelf voorzien in een verslag van de regiobijeenkomsten, wordt door vrijwel iedereen positief gereageerd.

VKB-partnership

De voorzitter zet nog eens uiteen hoe het model Klavertje 4 in elkaar steekt. De bedoeling is dat VKB, RCBB, Gemeenteadviseur kerkbeheer en SBKG-en, ten behoeve van de colleges van kerkrentmeesters, nauw met elkaar gaan samenwerken. Daarnaast is het belangrijk om nauwer samen te werken met de relaties die de VKB sinds vele jaren met leveranciers en adverteerders heeft. De know how die daar op het gebied van gebouwen, orgels, monumenten, begraafplaatsen, personeelsbeleid, geldwerving en organisatie aanwezig is, moet gebundeld worden. De VKB doet dit landelijk, maar op soortgelijke wijze moet iets op regionale wijze worden opgezet, uiteraard onder de paraplu van het hoofdbestuur van de VKB.

Een paar jaar geleden heeft het hoofdbestuur gesproken over het wel of niet handhaven van de afdelingsstructuur. Het hoofdbestuur koos voor versterking van de provinciale afdelingen. Versterking die zichtbaar moet zijn bij de uitvoering van het beleid van de afdelingen (o.a. kerkrentmeesters informeren en voorlichting geven over kerkrentmeesterlijke beheerszaken) en in de bestuurskracht van de afdelingen, met name ook de afvaardiging naar het hoofdbestuur. Deze kwaliteit moet duidelijk zichtbaar zijn en uitstraling hebben naar de gehele samenleving. Dus ook buiten het kerkelijk territorium.

De voorzitter wijst er op dat de VKB in verband daarmee vorig jaar een folder heeft gemaakt getiteld "VKB voor Kerk en Samenleving". Hierin wordt op basis van de werkgebieden: mensen, gebouwen, geld en organisatie, op beknopte wijze het werkgebied van de colleges van kerkrentmeesters uiteen gezet. Die publicatie geeft een beeld van het werk van de VKB voor de kerkrentmeesters dat in veel gevallen duidelijke raakvlakken heeft met de zorg voor de samenleving. Zorg voor de mens (eenzaam, zieken of mensen die aan de rand van de samenleving geraakt zijn) en b.v. ook aandacht voor het behoud van ons cultureel-historisch erfgoed zoals voor de circa 2.000 monumentale kerkgebouwen die in de Protestantse Kerk in Nederland in gebruik zijn. Daarom wil de VKB met de landelijke, provinciale, plaatselijke overheden en diverse instellingen en bedrijven contacten onderhouden. Om te bevorderen dat het kerkenwerk in de meest brede zin van het woord de aandacht van de samenleving behoudt.

Het uitgangspunt is dit landelijk op te zetten, maar dit moet ook uitgerold worden naar de regio's. De voorzitter kondigt aan dat in de komende maanden het VKB-partnership vanuit het Centraal Bureau zal worden aangepakt.

Liturgisch vormgeven
aan historische interieurs

www.pimvandijkdesigns.nl   telefoon 0575-52 88 03

Gebouwen

Meegedeeld wordt dat onlangs besloten is de tarieven voor het nieuwe Liedboek online

Met Kerkbalans het jaar rond

Mei

Jaarrekening

In de maand mei zullen de meeste jaarrekeningen door de kerkenraden zijn vastgesteld. Omdat de gemeenteleden er recht op hebben te weten hoe het met de gemeentelijke financiën gesteld is, is het belangrijk wanneer de jaarrekening, voorzien van een duidelijke toelichting, in het kerkblad wordt afgedrukt. De opbrengst van de actie Kerkbalans vormt een belangrijk deel van de inkomsten van de gemeente.

Met name enkele balansposten verdienen daarbij de nodige toelichting. Dat geldt o.a. name voor bepaalde reserveringen (bestemmingsreserves) in het kader van de instandhouding van (monumentale) kerkgebouwen, waarvoor (overheid)subsidies zijn ontvangen. Ook de exploitatie van kerkelijke begraafplaatsen waarvoor vaak afkoopsommen zijn ontvangen en de gemeente voor een groot aantal jaren verplichtingen jegens rechthebbenden op zich heeft genomen, vraagt toelichting.

Toezeggingen

Veel gemeenteleden spreiden hun betaling voor de vrijwillige bijdragen over het gehele jaar. Bij een groot aantal leden wordt deze periodieke betaling trouw gedaan, maar een aantal gemeenteleden moet soms hieraan herinnerd worden. De gemeenten die hun kerkelijke bijdrage-administratie geautomatiseerd hebben, kunnen direct nagaan welke gemeenteleden nog niet betaald hebben en hen een herinnering daarvoor zenden.

Voor de colleges van kerkrentmeesters die hun administratie nog handmatig verzorgen, vraagt het meer tijd.

Belangrijk is om in elk geval in mei, voordat men met vakantie gaat, gemeenteleden indien nodig hierop nog even wijst.

Nazorg

De Kerkbalanslopers hebben in januari, toen zij hun looplijsten met antwoordenvoloppen afgaven, soms ook opmerkingen doorgegeven van pastorale, diaconale of kerkrentmeesterlijke aard. Belangrijk is om even bij de betreffende collega's in de kerkenraad te informeren of hieraan aandacht is besteed. Wanneer dat nog niet gebeurd is, dan is het van belang dat het college van kerkrentmeesters de betreffende ambtsdrager(s) daarop aanspreekt.

Dat geldt uiteraard ook voor de kerkrentmeesterlijke nazorg. Wordt er beleid ontwikkeld ten aanzien van degenen die niet bijdragen? Belangrijk hierbij is het onderdeel "Verbreden" bij de nieuwe communicatiestrategie van Kerkbalans. Nadere informatie hierover kan worden ingewonnen bij de Kerkbalans Adviseurs.

Om teleurstelling bij de Kerkbalanslopers te voorkomen, dienen aan de opmerkingen die op de looplijsten van de Kerkbalanslopers genoteerd zijn, aandacht te zijn geschonken.

■ Overdracht kerkelijke goederen Middelstum

Op 21 maart jl. vond de overdracht plaats van de kerk, het kerkhof en de pastorie van de protestantse gemeente Middelstum-Toornwerd aan de Stichting Oude Groninger Kerken (SOGK). Dat gebeurde ook met de toren en het kerkhof van Toornwerd.

De overdracht vond plaats tijdens een bijzondere bijeenkomst die begon met carillonspel en geopend werd door de kerkrentmeester, de heer D. Maandag. Daarna hield de heer Reint Wobbles een inleiding over de Kerk en pastorie van Middelstum en het kerkhof van Toornwerd.

Vervolgens werd de overdrachtsakte gepasseerd en werd de huurovereenkomst getekend.

De bijeenkomst werd besloten door de heer P. de Bruijne, voorzitter van de SOGK. Met deze duo-overdracht heeft de SOGK 69 kerken, 2 synagogen, 42 kerkhoven/begraafplaatsen en 7 (vrijstaande) torens in haar bezit.

■ Jozefkerk Assen in restauratie

De Jozefkerk van de protestantse gemeente Assen wordt sinds kort gerestaureerd.

De kerk uit 1848 was hard toe aan renovatie. De binnenmuren worden opnieuw gepleisterd en tussen het plafond en het dak worden loopbruggen aangelegd, zodat het dak van binnen kan worden gerestaureerd. Ook worden de dakbedekking en de dakgoten vervangen.

Het meest in het oog springende onderdeel van de restauratie wordt uitgesteld tot komend voorjaar. Dan wordt na drie jaar stilstand de klok weer gemaakt.

aanzienlijk te verlagen. Dit aanleiding van de vele negatieve reacties die vanuit de gemeenten waren binnen gekomen over de forse bijdragen die plaatselijke kerkelijke gemeenten jaarlijks voor Liedboek online moeten betalen. De suggestie wordt gedaan om een eenmalige relatief hogere bijdrage te vragen en daarnaast voor onderhoud een jaarlijkse bijdrage van b.v. ? 100 per kerkgebouw. Het dagelijks bestuur dat op 10

maart a.s. een overleg heeft met het Bestuur van de Dienstenorganisatie, zal deze suggestie bespreken.

Hierna wordt de vergadering afgesloten met een dankgebed dat door de secretaris van de VKB wordt uitgesproken. De volgende bijeenkomst van de afdelingsbesturen en het hoofdbestuur is op zaterdag 1 november 2014.

Nieuws uit de provincies

R.M. Belder

In het Annahuis van de protestantse gemeente van Raalte hield de afdeling Overijssel-Flevoland op 27 november 2013 haar najaarsvergadering die door circa 35 personen werd bezocht. De voorzitter van de afdeling, drs. E. Kooiker, kon tot zijn genoegen mededelen dat de afdeling, die een aantal jaren geen bijeenkomsten had belegd, nu weer de mogelijkheden heeft om het contact met de colleges van kerkrentmeesters van de gemeenten in Overijssel en Flevoland te gaan onderhouden. Hierna leest hij een Bijbelgedeelte voor en gaat voor in gebed.

Nieuw bestuur

De voorzitter deelt mee dat het zittende bestuur er in geslaagd is om bestaande bestuursvacatures vervuld te krijgen. Hierna worden de heren G. Hendriksen (Tubbergen), J. van der Sluis (Nieuwleusen) en H. van der Wal (Heino) door de vergadering tot bestuurslid benoemd. De voorzitter deelt mee dat nog uitgezien wordt naar een vertegenwoordiger uit het noordoosten van Overijssel, zodat alle regio's van de provinciale afdeling weer in het bestuur vertegenwoordigd zijn. Het nieuwe bestuur gaat met voortvarendheid aan de slag om de afdeling, die volgend jaar 85 jaar bestaat, weer een actieve rol te laten verzorgen bij de vervulling van de taak van de colleges van kerkrentmeesters.

Hierna wordt het financieel overzicht 2012 door de penningmeester toegelicht en door de vergadering goedgekeurd.

SBKG

De voorzitter, die tevens bestuurslid is van de Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen Overijssel-Flevoland (SBKG), herinnert er aan dat het bureau van de SBKG, dat ook werkzaamheden verricht voor de SBKG van Gelderland, sinds een paar jaar uit twee bouwkundigen bestaat. Hij doet een appél op de kerkrent-

Dr. E. Kooiker

meesters om, wanneer zij vragen op het gebied van gebouwen en monumenten hebben, toch vooral contact op te nemen met de ir. H. Bron van het bureau van de SBKG Overijssel-Flevoland.

Hierna doet de heer Bron enkele mededelingen over de ontwikkelingen van het BRIM (Besluit Rijkssubsidiëring Instandhouding Monumenten) die zijn hoogconjunctuur gehad heeft. Ondanks het feit dat subsidiebedragen verlaagd zijn, is het nog zeker de moeite waard hiervan gebruik te maken. Ook de provincies hebben extra budget toegewezen gekregen om restauraties te subsidiëren. Verder zijn er vanuit de SBKG

T. Copier

voorlichtingsbijeenkomsten geweest waarbij over duurzaamheid gesproken is.

Waar het veiligst beleggen?

Hierna krijgt de heer T. Copier, directeur van de Stichting Kerkelijk Geldbeheer (SKG), het woord. Hij houdt een inleiding over hoe om te gaan met de liquide middelen en het vermogen van de gemeente. De heer Copier vindt het lastig een juist antwoord te geven op de vraag hoe je als gemeente moet omgaan met liquide middelen in een tijd dat banken af en toe omvallen. Een kant en klaar antwoord kan hij niet geven, maar wel een aantal argumenten en afwegingen noemen, zodat colleges van kerkrentmeesters zelf tot een verantwoorde keuze kunnen komen. Hij behandelt vervolgens de volgende onderwerpen: liquide middelen, omvallende banken, depositogarantiestelling, SKG en het beleid.

- **Liquide middelen**
Het beschikken over liquide middelen is vaak een lust, maar soms kan het ook een last zijn. Geld liquide houden is nodig om lopende uitgaven te kunnen betalen. Ook wordt geld dat men pas over een paar jaar nodig heeft om de kerk te restaureren, in een deposito belegd. Maar bij welke financiële instelling is dit het veiligst?

- **Omvallende banken**
De heer Copier wijst erop dat het voor 2008 ondenkbaar was dat gerenommeerde banken in ons land in de problemen zouden komen. Toen in 2008 Icesave in moeilijkheden geraakte, brachten spaarders hun geld in veiligheid. Eind 2008 moest de overheid ingrijpen bij ABN-Amro en Fortis. In 2009 ging DSB failliet en moest ING opnieuw door de staat gered worden. De RABObank ging op 1 april 2012 noodgedwongen samen met de Frieslandbank en dit jaar redde de staat de SNS Reaal groep. ▶

Hoe gaat het nieuwe Roosevelthuis er uit zien?

In maart 2016 opent het nieuwe diaconale vakantiecentrum Roosevelthuis de deuren. Inmiddels is het definitieve ontwerp klaar. In het najaar gaat de bouw beginnen. Het huidige F.D. Roosevelthuis is volledig verouderd en aan vernieuwing toe.

Daarom heeft de Protestantse Kerk in Nederland besloten het F.D. Roosevelthuis en het conferentiecentrum Hydepark op het landgoed Hydepark te vervangen. Het nieuwe gebouw wordt een 'huis voor de kerk'. Voor mensen die afhankelijk zijn van zorgverlening en begeleiding. Daarnaast wordt het een plek voor bezinning, toerusting, ontmoeting en vakantie. De Protestantse Kerk wil de inrichting van het nieuwe diaconale vakantiehuis met zoveel mogelijk diaconieën mogelijk maken. Een projectteam, onder leiding van

oud-synodevoorzitter ds. Gerrit de Fijter, is beschikbaar om diaconieën meer over dit project te vertellen. Wilt u dat er iemand van dit team

langs komt bij de diaconie van uw gemeente, mail dan naar g.de.fijter@pkn.nl of lees meer op: www.pkn.nl/roosevelthuis.

Maar waar ligt nu de oorzaak, zo vraagt de heer Copier zich af. Door de druk in de markt worden steeds grotere risico's genomen. Wanneer een financieringspost geweigerd werd, ging men naar de concurrent. Vaak werden deze risico's genomen met een minimum aan eigen vermogen. ING had destijds 1,5 procent eigen vermogen! Het kon niet op, totdat de risico's boven water kwamen, waarbij onroerende zaken minder waard bleken te zijn dan de boekwaarde aangaf. En dit onverantwoord gedrag speelde zich af onder het toezien van de overheid en De Nederlandse Bank. De bankiers waren onverantwoord bezig en de consumenten maakten meer op dan werd verdiend. Maar waar is mijn geld nog veilig?

- Depositogarantiestelling
Als derde afweging noemt de heer Copier de depositogarantiestelling van € 100.000, die werkte toen Icesave en DSB failliet gingen. Maar wanneer een van de overgebleven grote banken failliet gaat, is het zeer de vraag of de overblijvende banken dit kunnen betalen. De heer Copier noemt de situatie in Cyprus begin 2013 toen de systeembanken niet

failliet gingen maar men boven € 100.000 wel 60 procent van het geld kwijt was. Met het voorbeeld van Cyprus gaf minister Dijsselbloem aan dat in toekomstige situaties het verloop zo zal zijn. Systeembanken zullen moeilijk failliet gaan, maar zij kunnen wel in zodanige financiële problemen geraken dat dit grote gevolgen voor de spaarders heeft.

Dat geldt ook voor kerken die hun geld bij deze banken hebben ondergebracht. De heer Copier vestigt er de aandacht op dat het risico in voorkomende situaties geheel zal liggen bij diegene die gelden heeft ingelegd.

- Stichting Kerkelijk geldbeheer
De heer Copier wijst erop dat SKG geen bank is en daarom niet mee doet met de depositogarantiestelling. Maar is SKG voor colleges van kerkrentmeesters, diakenen en andere kerkelijke instellingen de meest veilige belegging? Dat beweert de heer Copier niet, maar hij toont aan dat het SKG sinds de crisis in 2008 bijzonder goed is gegaan en wijst daarbij op de volgende feiten:
a. Toen de crisis begon had SKG

een balanstotaal van € 322 miljoen en eind 2013 wordt een bedrag van € 380 miljoen verwacht.

- b. Het jaarlijks netto resultaat is gestegen van € 852.000 in 2008 naar ruim € 2 miljoen in 2012, terwijl voor 2013 eveneens € 2 miljoen wordt verwacht.
- c. De liquiditeitspositie is zeer riant. Wanneer alle klanten hun geld bij SKG zouden opvragen, dan kan SKG nog zo'n 15 maanden blijven doorgaan.
- d. De capital ratio is van 3,75 pct. in 2008 gestegen naar 5,3 pct. in 2013.
- e. SKG heeft haar beleid ten aanzien van uitzettingen niet behoeven wijzigen, omdat haar uitzettingsbeleid altijd erg conservatief is.
- f. SKG beschikt over een financieringsportefeuille waarop tot op heden nog nooit een afboeking heeft plaats gevonden.
- g. SKG heeft een portefeuille obligaties van de Staat der Nederlanden, terwijl haar overige liquide middelen zijn ondergebracht bij de grote Nederlandse banken en Van Lanschot Bankiers.

De heer Copier beweert niet dat er met SKG nooit iets kan gebeuren, want SKG is ook een ondernemer die operationele risico's, ICT-risico, medewerkersrisico e.d. loopt. Maar het voorzichtig handelen van SKG in het verleden heeft SKG en daarmee de kerkelijke gemeenten veel voordeel opgeleverd. Vanuit die invalshoek bezien is SKG zeker geen slechte partij om daar geld onder te brengen

- **Beleid**

De heer Copier eindigt zijn inleiding met te stellen dat colleges van kerkrentmeesters jegens hun gemeenteleden de keus waar zij het geld van hun gemeente onderbrengen, goed moeten motiveren. Ga daarom niet op de speculatieve toer, want dat is een schijnvoordeel. Laat u niet paaien door rendementen die niet stroken met het beoogde risico dat u wenst te lopen, zo besluit de heer Copier zijn boeiende betoog over veilig en vertrouwd beleggen.

Na de pauze, waarbij een bezoek wordt gebracht aan de naast gelegen Plaskerk, vindt er een geanimeerde discussie over de inleiding van de heer Copier plaats. Daarbij wijst de heer Copier o.a. op het volgende:

- de betekenis van de depositogarantiestelling van € 100.000 die destijds ingesteld is voor particulieren om in de levensbehoeften te kunnen voorzien maar niet om bij Icesave € 100.000 en DSB € 100.000 onder te brengen. Hij vreest dat dit bedrag weer naar € 40.000 wordt teruggebracht, want wanneer de bank omvalt, dan gaat ook de depositogarantiestelling onderuit.
- dat een bank die op een verantwoorde wijze haar werk wil doen, winst moet maken van 6 á 8 pct. van het eigen vermogen.
- de tijdsdruk waar iedereen onder gebukt gaat. Risicolooze bankieren kan niet, maar het risico kan wel geminimaliseerd worden en een van de factoren daarvoor is dat banken over een wat langere termijn moeten denken.

Restauratie Orgel Dorpskerk Bleiswijk

Op 1 februari jl. werd in de monumentale Dorpskerk te Bleiswijk een concert gehouden ter gelegenheid van de ingebruikname van het gerestaureerde orgel. Het orgel werd in 1842 gebouwd door Matthias van den Brink, zoon van Leonard van den Brink te Amsterdam, met een fraai klankbeeld, uitgaande van de R.K. schuilkerken. Het orgel is nu geheel gerestaureerd door orgelbouwer H. Elbertse te Soest, met subsidie van de Dienst Cultureel Erfgoed. Tevens is door schildersbedrijf G. de Jongh te Waardenburg schilderwerk uitgevoerd aan orgelkas, galerij en pilaren van de kerk. De restauratie werd begeleid door orgeladviseur

Aart Bergwerff, terwijl voor het schilderwerk een kleuradvies werd uitgebracht door de heer Rob Bremer. Tijdens het concert bij de ingebruikneming trad het Interkerkelijk Koor Bleiswijk op, met als dirigent Svetlana Terpougova, als pianist Anri Maharadze en met orgelbegeleiding van Aart Bergwerff. Verder werd een klankdemonstratie van het orgel verzorgd door H. Elbertse en Aart Bergwerff.

De wijkgemeente Dorpskerk Bleiswijk is zeer verheugd dat met het fraaie orgel aan het gemeentelieven een nieuwe impuls wordt gegeven en dat de lofzang aan God daarmee gaande wordt gehouden.

Het is ook voor colleges van kerkrentmeesters van belang hiermee rekening te houden.

- het toezicht bij SKG. SKG heeft een actief en deskundig bestuur dat, hoewel het geen raad van toezicht is, wel volgens dit model werkt. SKG moet haar jaarrekening door de Kleine synode laten goedkeuren en SKG heeft jaarlijks een gesprek met een delegatie van de Commissie van Rapport die de synode adviseert. Tenslotte wordt de jaarrekening door

Accountants Ernst & Young gecontroleerd.

De voorzitter bedankt de heer Copier voor zijn uiteenzetting. Na de rondvraag - waarbij de secretaris van het hoofdbestuur van de VKB, de heer W.G. Roseboom, vraagt of de colleges van kerkrentmeesters de nodige voorbereidingen voor SEPA getroffen hebben - sluit de voorzitter deze bijeenkomst met het uitspreken van een dankgebed.

R.M. Belder

Het Overlegorgaan (OVO) van de Stichtingen Behoud Kerkelijke Gebouwen van de VKB komt twee keer per jaar bijeen om actuele zaken te bespreken. Daarnaast wordt er ook informatie uitgewisseld om te weten hoe bepaalde zaken in de regio worden aangepakt. Dit OVO staat onder voorzitterschap van ir. D. Hoogendoorn. Vaste spreker is altijd mr. J. Broekhuizen, secretaris van de Commissie kerkelijke gebouwen van het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO-K). Dat was ook het geval op 4 maart jl. toen het OVO weer bijeen was. Ook was de heer G.J. Luijendijk aanwezig die verbonden is aan de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Hij gaf een toelichting op o.m. de werking van de BRIM-regeling en het resultaat van de ingediende BRIM-aanvragen sinds 2009.

Samenwerking en bekendheid werk SBKG-en

Vanaf 1996 heeft de VKB (in feite haar rechtsvoorganger: de Vereniging van Kerkvoogdijen) vanuit de provinciale afdelingen Stichtingen Behoud Kerkelijke Gebouwen (SBKG-en) in het leven geroepen om de colleges van kerkrentmeesters te adviseren op het terrein van wet- en regelgeving, subsidieaanvragen, en architectuur, contacten met overheden, enz.

Ondanks het feit dat deze SBKG-en bijna 20 jaar bestaan, blijkt in de praktijk dat de colleges van kerkrentmeesters niet altijd van hun bestaan op de hoogte zijn, terwijl juist deze SBKG-en voor hen een belangrijke en onmisbare steun is op het terrein van beheer van gebouwen en monumenten. De SBKG van Utrecht merkt dat er minder gebruik wordt gemaakt van haar diensten en wil een gesprek met haar zusterorganisatie van Gelderland om te

komen tot een bepaalde vorm van samenwerking. De vertegenwoordiger van de SBKG Groningen-Drenthe meldt dat men een gesprek met de SBKG van Friesland is aangegaan, maar dat dit niet tot een resultaat heeft geleid.

De SBKG Zuid-Nederland heeft wel kans gezien om met succes de handen ineen te slaan. De SBKG van Zeeland en van Noord-Brabant en Limburg zijn per 1 januari 2013 samengegaan om kerkbesturen in Zuid-Nederland behulpzaam te zijn en hen bij te staan in zaken van restauratie, herstel en onderhoud van (kerk)gebouwen en tot die gebouwen behorende orgels.

De SBKG van Friesland meldt dat het volume weliswaar wat afneemt, maar dat het aantal opdrachten gestaag groeit. SBKG-en kunnen hun meerwaarde voor de kerkrentmeesters aantonen door hun objectieve opstelling.

Mede naar aanleiding van een voorstel van de SBKG Gelderland om tijdens het komende VKB-Congres toch vooral actie te ondernemen in netwerken, zal ook de SBKG Zuid-Nederland zich op het komende VKB-Congres manifesteren.

Nieuwe regelgeving

De heer Broekhuizen gaf een korte toelichting op de Erfgoedwet die, wanneer alles volgens plan verloopt, per 1 januari 2016 in werking treedt. Deze wet vervangt de huidige Monumentenwet. De voornaamste elementen daarvan zijn het nieuwe beleid voor het museale veld en de komst van de Omgevingswet. Eind januari 2014 zou een eerste versie van deze wet gereed moeten zijn en in augustus 2014 wordt de wet in de ministerraad besproken. Voordeel van deze wet is o.m. dat de positie van het roerend cultureel erfgoed (de kerkinventaris) beter wordt geregeld. CIO-K let op de voortgang van dit traject.

Verder is er de nieuwe Omgevingswet. Het omgevingsrecht bestaat uit diverse wetten en veel regelingen voor ruimte, wonen, infrastructuur, milieu, natuur en water. En ze hebben allemaal met hun eigen uitgangspunten, procedures en eisen. De wetgeving is daardoor te ingewikkeld geworden voor de mensen die ermee werken. Daardoor duurt het bijvoorbeeld langer voordat een project kan starten. Het kabinet wil het omgevingsrecht makkelijker maken en samenvoegen in één Omgevingswet. De heer Broekhuizen bespreekt e.e.a. naar aanleiding van een hand out die bij de agenda is gevoegd.

Voorts wijst hij er op dat dit jaar het convenant tussen IPO (overleg provincies) en OC&W wordt geëvalueerd. Dit convenant regelt de verdeling van de rijkssubsidiegelden voor restauraties via de provincies. Hij vraagt de SBKG-besturen hoe hun ervaringen zijn met de provinciale uitvoeringsregelingen en het beleid op dit punt voor de kerkeigenaren in de provincie.

Tenslotte noemt hij de kwestie over het aanwijzen van een kerkgebouw tot gemeentelijk monument. De indruk bestaat dat in sommige gevallen kerkgebouwen die op het punt staan aan de eredienst te worden onttrokken, door tussenkomst van groeperingen of door de eigen gemeente vrij snel tot gemeentelijk monument worden aangewezen. De eigenaar van het gebouw, de kerkelijke gemeente, kan daarmee ernstig worden belemmerd bij de realisering van de toekomstmogelijkheden van dit gebouw. Hij vraagt de vertegenwoordigers van de SBKG-en eventuele 'onverhoedse' aanwijzingen aan hem te willen doorgeven.

Uitleg praktische gang van zaken BRIM

Hierna krijgt de heer ir. G.J. Luijendijk

dijk, coördinator bouwkunde verbonden aan de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, de gelegenheid om uitleg te geven over o.m. het structureel afwijzen van subsidieaanvragen voor het BRIM. Kerkrentmeesters worden hiermee zwaar gedupeerd, want dat betekent dat er plaatselijk een achterstand ontstaat in het uitvoeren van noodzakelijk onderhoud waardoor er achterstallig onderhoud gaat ontstaan.

De heer Luijendijk geeft een overzicht van de gang van zaken sinds 2009. Er waren toen 295 aanvragen voor kerkgebouwen, waarvan er 220 werden gehonoreerd. De situatie daarna was:

- 2010: 737 aanvragen waarvan er 358 werden gehonoreerd;
- 2011: 1.423 aanvragen waarvan er 304 werden gehonoreerd;
- 2012: 1.070 aanvragen waarvan er 558 werden gehonoreerd; en
- 2013: 936 aanvragen waarvan er 578 werden gehonoreerd.

Bij de 358 afwijzingen in 2010 was de situatie zo dat:

- 107 de eerste keer werden afgewezen;
- 75 voor de tweede keer;
- 147 voor de derde keer; en
- 29 voor de vierde keer.

De heer Luijendijk noemt in dit verband ook de moeilijke positie van meestal de grote stadskerken waarvoor deze regeling verre van toereikend is.

Kerkrentmeesters ervaren het als zeer teleurstellend dat, na afwijzing, zij voor een nieuwe aanvraag ook weer een nieuw formulier moeten invullen. Men realiseert zich niet altijd dat gebruik kan worden gemaakt van de inspectierapporten (b.v. van de Monumentenwacht) waarover men reeds beschikt.

Kerkrentmeesters moeten wel naar echte terzakekundigen gaan die weten tot aan welk bedrag het zinnig is een aanvraag in te dienen.

Nu komt het voor dat men naar een architect gaat die een instandhoudingsplan opstelt (kosten € 5.000 of hoger), terwijl de omvang van dat plan de subsidiemogelijkheden overstijgt.

Contactadressen SBKG-en

Op dit moment zijn de volgende SBKG-en operationeel:

Friesland: Correspondentie-adres: postbus 137, 8900 AC Leeuwarden, tel. 058 - 212.35.92, fax.nr. 058 – 2129856, e-mail: j.jongsma@sbkgf.nl

Groningen-Drenthe: Correspondentie-adres: Prins Hendrikplein 10, 9641 GK Veendam, tel. 0598-626126, e-mail: info@sbkgd.nl website: www.sbkgd.nl

Overijssel-Flevoland: Correspondentie-adres: Van Dedemlaan 33, 8061 CJ Hasselt, tel. 038 – 47.71.792, e-mail: w.vdkolk@ziggo.nl

Gelderland: Correspondentie-adres: Meidijk 2, 5305 VJ Zuilichem, tel. 0418 - 67.25.56, fax. 0418 – 670280 e-mail: peter.vanden.bogerd@hetnet.nl Het bouw bureau van de Stichtingen van Overijssel-Flevoland en Gelderland is gevestigd te Vaassen. Adres: Vossenhoek 16, 8172 AB Vaassen, tel. 0578 – 570157, ing. H. Bron , e-mail: info@sbkg.nl website: www.sbkgnl

Utrecht: Correspondentie-adres: Kerkeland 63, 3947 MV Langbroek, tel. 0343 – 56 16 52, mobiel: 06 – 53189254, e-mail: sbkgu@kpnmail.nl website : www.sbkgnl

Noord-Holland: Correspondentie-adres: Heijermanslaan 15, 1422 GT Uithoorn, e-mail hpdoornbos@planet.nl , tel. 0297 – 54.01.60

Zuid-Holland: Correspondentie-adres: Sportlaan 6, 3299 XG Maasdam, tel. 078 – 676 22 76, e-mail: info@sbkgzh.nl, website: www.sbkgnl

Zuid Nederland: Correspondentie-adres: postbus 25, 4844 ZG Terheijden, tel. 076 - 59.31.702, 06 – 51.70.42.07, e-mail: j.buys@casema.nl website : www.sbkgnl-zuid-nederland.nl

Overige zaken

Verder zijn er vragen over de tenaamstelling die niet altijd meer actueel is: maar PKN-gemeente bestaat niet. Het zijn gemeenten (hervormde gemeente, protestantse gemeente, gereformeerde kerk of lutherse gemeente) die deel uitmaken van de Protestantse Kerk in Nederland.

Voorts is er een aanbod van het bestuur van de Stichting tot Behoud van het Torenuurwerk (SBT) om met de VKB kennis te maken. De doelstelling van SBT, die in 1980 is opgericht, is zoveel mogelijk historisch waardevolle uurwerken voor de openbare tijdaanwijzing (kortweg: torenuurwerk genoemd) voor de Nederlandse samenleving te behouden. Zij wordt vaak benaderd door eigenaren van gebouwen waarin een torenuurwerk staat opgesteld. Besloten wordt met SBT in contact te treden.

Tenslotte wordt meegedeeld dat de Commissie Orgelzaken, anders dan voor de QuickScan, geen extra kosten meer aan kerkrentmeesters doorberekent.

De volgende OVO-vergadering is op 4 november 2014.

Eerste indrukken van Kerkbalans 2014

R.M. Belder

Na het huishoudelijk gedeelte wordt de algemene vergadering van 12 april 2014 afgesloten met enkele mededelingen over de actie Kerkbalans 2014 door de voorzitter van de Raad voor de Plaatselijke Geldwerving (RPG), mevr. ds. L.G. Bos.

Ds. Bos meldt dat de eerste resultaten van de actie Kerkbalans 2014, die dit jaar onder het motto, "Wat is de kerk u waard?" werd gehouden, gebaseerd zijn op een steekproef van 215 gemeenten. Ds. Bos vindt het plezierig dat deze gemeenten de opgave hebben gedaan, maar zij roept de kerkrentmeesters van de overige gemeenten op om alsnog de inlichtingenstaat in te sturen aan het secretariaat van de RPG bij de VKB te Dordrecht. "Want hoe meer gemeenten reageren, des te meer betrouwbaar is de registratie van de ontwikkeling van de inkomsten van de gemeenten. U heeft nog de gelegenheid daarvoor, want begin juni 2014 wordt een definitieve rapportage gemaakt over de resultaten van de actie Kerkbalans en de overige gegevens die voor gemeenten van belang zijn."

Op basis van de respons van deze 215 gemeenten kan gesteld worden dat de actie Kerkbalans 2014 bijna € 180 miljoen gaat opbrengen. Dat is een fors bedrag dat geheel wordt ingezet om het plaatselijk kerkenwerk te kunnen laten functioneren. De ontwikkeling van deze inkomsten vertoont eenzelfde beeld als over 2013. Dit beeld geeft aan dat:

- 26 pct. van de gemeenten een stijging boekt;
- 65 pct. van de gemeenten met een daling van de toezeggingen wordt geconfronteerd, terwijl
- 9 pct. van de gemeenten vrijwel gelijk blijft.

Het resultaat van deze steekproef

Ds. L.G. Bos

duidt op een gemiddelde verlaging van 2,5 pct., een percentage dat gelijk is aan dat van 2013.

Als gevolg van de structurele daling van het ledental van de Protestantse Kerk in Nederland, is er ook sprake van een daling van de bijdrage per lid. De slogan "minder mensen geven meer" gaat ook in 2014 niet meer op, want als gevolg van ledenverlies, is er onvoldoende compensatie van de bijdragen uit Kerkbalans door de overige leden. Dat is de reden waarom steeds meer gemeenten moeite hebben de eindjes aan elkaar te knopen.

Oplossingen

Ds. Bos wijst op de activiteiten van het Projectteam Ondersteuning Plaatselijke Geldwerving (OPG) dat in 2013 met een pilot van ruim 100 gemeenten is gestart om plaatselijke gemeenten te ondersteunen bij het opzetten van hedendaagse plaatselijke geldwerving. Er zijn op dit moment enkele voorlopige resultaten bekend die hoopgevend en bemoedigend zijn. Maar eerst eind mei 2014 is een definitieve rapportage van het project OPG te ver-

wachten, waarnaar de Raad voor de Plaatselijke Geldwerving met spanning uit ziet.

Ook voor 2014 zijn er plannen voor meer maatwerk met training en cursussen over o.a. communicatie, het omgaan met erfstellingen en legaten, overeenkomsten over periodieke schenking en crowdfunding. Verder buigt de Interkerkelijke Commissie Geldwerving (ICG) waarin de RPG participeert, zich over een nieuwe aanpak van de actie Kerkbalans. Het uitgangspunt, en dat zal ook uit de visualisering moeten blijken, daarbij is dat de actie zich vooral zal richten op de leden van de plaatselijke kerkelijke gemeente die al in financieel opzicht bijdragen. Het campagnemateriaal dat voor de actie Kerkbalans 2015 beschikbaar wordt gesteld, zal zodanig flexibel zijn dat gemeenten hun eigen folder of brief kunnen maken en geen gebruik meer behoeven te maken van z.g. standaardmateriaal, dat veel minder effectief is.

Voor de overige gemeenteleden, ook wel de randkerkelijken of anders kerkelijken genoemd, wordt studie gedaan naar een andere wijze van benadering. Over de vorderingen hiervan zullen kerkrentmeesters op de hoogte worden gehouden, zo besluit mevr. ds. Bos haar eerste mededelingen over de actie Kerkbalans 2014.

Naar aanleiding van een vraag uit de zaal over de vaak negatieve publiciteit van de landelijke pers over de actie Kerkbalans, deelt mevr. Bos mee dat juist dit jaar voor het eerst vrijwel alle kranten in positieve zin, maar wel op de realiteit gebaseerd, over de kerkelijke gemeenten hebben geschreven. Opvallend daarbij was de publicatie van het dagblad Trouw dat in tegenstelling tot voorgaande jaren, een prima artikel over Kerkbalans schreef.

Boek over Grote of Onze Lieve Vrouwekerk Harderwijk

In februari verscheen bij uitgever Walburg Pers te Zutphen het boek "De Grote of Onze Lieve Vrouwekerk te Harderwijk", geschreven door mevr. drs. Meta A. Prins-Schimmel.

In het voorwoord schrijft de Stichting Vrienden van de Grote Kerk, die in 1993 is opgericht om de cultuurhistorische waarde van de kerk onder de aandacht van een groot publiek te brengen, dat zij met deze uitgave met trots een complete documentatie over de Grote Kerk van Harderwijk kan aanbieden die ingaat op alle inhoudelijke en artistieke aspecten van het gebouw. De monumentale geschilderde decoraties uit de jaren 1561-1562 komen in dit boek opnieuw tot bloei. De auteur, mevr. drs. Meta Prins-Schimmel, is als geen ander in staat achtergronden te beschrijven en de geschiedenis van de kerk met haar beschilderingen door de eeuwen heen bijeen te brengen.

Grondige restauratie

De Grote of Onze Lieve Vrouwekerk te Harderwijk heeft in de periode 1968 tot 1980 een grondige restauratie ondergaan. De restauratie betrof vooral de kapconstructies, daken, goten en het muurwerk vanwege inwaterings- en vochtproblemen en zettingen. Dankzij de restauratie heeft de kerk haar allure van een fraaie laatmiddeleeuwse stadskerk herkreten, een laatgotische basilicale kruiskerk waarop na afwezigheid van ruim tweeënhalve eeuw een viering- of kruisingstorentje met carillon werd geplaatst. Tijdens de restauratie werd een unieke kunstzinnige vondst gedaan. Er bestonden wel vermoedens dat de kerk beschilderd was geweest, maar dat het koor en het transept oorspronkelijk zo rijk met decoratief schilderwerk versierd waren geweest, was niet verwacht. Tot aan de restauratie kende men het inwen-

Grote of Onze Lieve Vrouwekerk Harderwijk

dige van de kerk als een wijde, brede en relatief lage witgepleisterde serene ruimte. De verrassing was dan ook ongekend groot toen er zo'n compleet en overdadig beeldprogramma aan schilderingen – aangebracht in 1561-1562 en gebaseerd op verhalen uit het Nieuwe Testament – werd aange troffen. Ruim drie eeuwen waren ze aan het oog onttrokken geweest. Dankzij die afdekkingen waren ze ook goed tot redelijk goed behouden gebleven en afleesbaar na blootlegging.

Informatie over de schilderingen was bekend via artikelen en boekjes, verschenen ter gelegenheid van de restauratie, maar een complete documentatie, dieper ingaand op de inhoudelijke en artistieke aspecten, ontbrak tot nu toe. Deze lacune vormde de aanleiding een boek samen te stellen over het decora-

tieve schilderwerk, rijk geïllustreerd en met aandacht voor zowel het beeldverhaal als totaal-ensemble als per tafereel afzonderlijk. Tevens is in deze uitgave ook een bouwhistorisch overzicht en beschrijving van de kerk opgenomen.

De Stichting Vrienden van de Grote Kerk is er trots op dat dit boek, mede dankzij donateurs en sponsoren, het licht kan zien. Het boek, dat 208 pagina's bevat en een uitgave is van uitgeverij Walburg Pers te Zutphen, kost ? 29,50. ISBN: 978.90.5730.924.3.

Afscheid bestuursleden tijdens algemene vergadering VKB

De algemene vergadering van de VKB die op 12 april jl. in "ReeHorst" te Ede werd gehouden, werd geopend door de voorzitter van het hoofdbestuur van de VKB, mr. Peter A. de Lange. Hij staat even stil bij het jaarthema "Werken met Zin!" en spreekt de wens uit dat we vreugde mogen ontlenen aan datgene wat we doen. Hierna leest hij een passage voor uit hoofdstuk 4 van Efeziërs, een gedeelte dat aansluit op het begin van de Stille Week. Daarna gaat hij voor in gebed.

Hierna worden de volgende huishoudelijke afgewikkeld, waarbij de algemene vergadering:

- het verslag van de algemene vergadering van 6 april 2013 vaststelt;
- het jaarverslag en de jaarrekening van de VKB over 2013 vaststelt;
- kennis neemt van de begroting 2014 en
- besluit de contributie per 1 januari 2014 aan te passen, zoals is voorgesteld op pagina 97 van "Kerkbeheer" van maart 2014.

Hierna staat de voorzitter bij het afscheid van drie leden van het hoofdbestuur van de VKB, te weten:

- de heer M.G.R. Barendrecht. De heer Barendrecht trad in maart 1984 toe tot het bestuur van de afdeling Zuid-Holland waarvan hij voorzitter werd. In 1992 werd hij lid van het hoofdbestuur en hij trad in 2007 toe tot het dagelijks bestuur. De heer Barendrecht heeft een grote bijdrage geleverd aan zaken als veiligheid, ARBO-zorg en rechtspositie predikanten en medewerkers. De heer Barendrecht was betrokken bij het Georganiseerd Overleg Predikanten en het Georganiseerd Overleg Medewerkers. Binnen de VKB was hij als portefeuillehouder nauw betrokken bij het werk van de Commissie Mensen.

Van links naar rechts de heren W.J. van Biezen, mr. J. Kos en M.G.R. Barendrecht

Het programma van vandaag is in belangrijke mate tot stand gekomen door het werk van de heer Barendrecht en de leden van zijn commissie.

- de heer mr. J. Kos. De heer Kos is in 2003 lid geworden van het Landelijk Verband van Commissies van Beheer van Gereformeerde Kerken in Nederland, één van de rechtsvoorgangers van de VKB. In 2005 werd hij lid van het hoofdbestuur van de VKB. Als notaris was hij nauw betrokken bij de juridische kant van de totstandkoming van de VKB. De heer Kos is voorzitter van de afdeling Oost-Noord-Brabant en Limburg, welk werk hij geheel verzorgt. De heer Kos is verder nauw betrokken bij het Georganiseerd Overleg Predikanten en het Georganiseerd Overleg Medewerkers. Verder was hij vanuit de VKB een paar jaar geleden betrokken bij de evaluatie van de kerkorde.
- de heer W.J. van Biezen. De heer Van Biezen is een echte afdelingsvertegenwoordiger van de afdeling Zuid-Holland.

Sinds april 1999 is hij lid van het afdelingsbestuur waarvan hij in 2006 voorzitter werd en in datzelfde jaar trad hij toe tot lid van het hoofdbestuur van de VKB.

Als blijk van dank en waardering voor al het werk wat door deze drie personen voor de Kerk en Vereniging is verricht overhandigt de voorzitter hen de bronzen PKN-speld vergezeld van een boeket bloemen.

Tenslotte deelt de voorzitter mee dat de volgende personen bereid zijn toe te treden tot het hoofdbestuur, namelijk de heren J. Kamminga (Zuidhorn), J. Bol (Maassluis) en drs. H. van der Burg (Bedum). De algemene vergadering besluit deze heren tot lid van het hoofdbestuur te benoemen.

Na een korte presentatie over de eerste resultaten van Kerkbalans 2014 door mevr. ds. L.G. Bos, voorzitter van de Raad voor de Plaatselijke Geldwerving, die elders in deze editie is opgenomen, sluit de voorzitter het huishoudelijk gedeelte van deze algemene vergadering.

Bovengronds begraven en tarieven

Vragen over beheer kerkelijke begraafplaatsen

Regelmatig krijgt de VKB vragen voorgelegd over het beheer van kerkelijke begraafplaatsen. Vaak wordt verwezen naar het Vademecum Kerkelijke Begraafplaatsen dat de VKB in 2010 uitgaf. Ook al is de informatie daarin te vinden, toch vinden kerkrentmeesters het plezierig om bepaalde zaken nog even te verifiëren. Dat is erg verstandig, want ook daar is de VKB voor.

Het afgelopen anderhalf jaar zijn veel vragen gesteld over het reglement begraafplaatsen dat als gevolg van de wijzigingen in de Wet op de lijkbezorging (Wlb) per 1 januari 2010 geheel is herzien. Verder waren er vragen en verzoeken om informatie over de positie van een rechthebbende, over asbussen en (urnen)-graven en over bovengronds begraven en de daarbij behorende tarieven.

In deze publicatie wordt aandacht gevraagd voor bovengronds begraven en tarieven.

Nederlandse nabestaanden door de gemeente Zwolle in 2006, vinden burgers bovengronds begraven vooral interessant omdat water (zoals grondwater en regen) niet bij de kist kan komen. Nabestaanden geven, merkwaardig genoeg, ook aan dat ze het een onaangenaam idee vinden dat het zo koud is in de grond en dat er 'beesten aan hun overledenen zitten'. Animo voor bovengronds begraven is er dan ook zeker. Maar dan moeten begraafplaatsen ook willen.

Tarieven

Er zijn al enkele begraafplaatsen in ons land waar de mogelijkheid van bovengronds begraven geboden wordt. De investeringskosten voor bovengronds begraven zijn weliswaar hoger dan het aanleggen van een traditioneel grondgraf met hetzelfde formaat, maar het onderhoud schijnt op de lange termijn veel goedkoper te zijn.

Op de begraafplaats Crooswijk (Rotterdam) is het ook mogelijk om in een bovengrondse nis bijgezet te worden voor een periode van 30 jaar. In de zogeheten bovengrondse nis is ruimte voor één kist. Voor het bijzetten in een bovengrondse nis wordt € 6.315 berekend. Ook de begraafplaats Oud Eik en Duinen ('s-Gravenhage) biedt de mogelijkheid tot bovengronds begraven. Voor 2 personen is de prijs € 12.300, terwijl voor onderhoud voor een periode van 10 jaar € 769 wordt berekend.

Ook de Oosterbegraafplaats (Enschede) heeft de mogelijkheid om drie hoog bovengronds te begraven. Een eenpersoons wandgraf kost daar € 3.200 voor 20 jaar, terwijl een keldergraf voor twee personen € 2.400 kost.

Verandering in de maatschappij, mensen en wensen.

Onze maatschappij verandert. Steeds meer mensen vinden het belangrijk om vooraf keuzes en wensen kenbaar te maken over begraven en cremen.

Cultuur is heel bepalend, iedere uitvaart wordt met de meeste zorg geregeld door de nabestaanden en wordt tegenwoordig steeds persoonlijker. Toch verandert die cultuur; waren er voorheen twee soorten kisten, twee soorten rouwkaarten, nu zijn er diverse mogelijkheden. Maar nog steeds is er alleen de keuze tussen begraven of cremen. Veel mensen twifelen, zijn bang om onder de grond begraven te worden of hebben juist redenen om niet gecremeerd te willen worden. De twijfel wordt weggenomen door een derde mogelijkheid: bovengronds begraven.

Een andere beleving

Bovengronds begraven is een manier van begraven waarbij iemand die is overleden in een grafruimte wordt bijgezet. Het bovengrondse graf biedt plaats voor één overledene maar het is uiteraard mogelijk om familiegraven te reserveren. Het gebeurt al eeuwen in de landen

rond de Middellandse zee, in Zuid-Amerika, Azië en Nieuw-Zeeland. Soms zijn deze zogeheten galerijgraven wel tien meter hoog en kunnen dienen als geluidswal, afwerking van een talud of afscheiding van de begraafplaats. Volgens sommige tradities wordt bovengronds begraven ook gezien als een teken van respect naar de overledene.

In de Benelux is het de gewoonte om in de grond te begraven of gecremeerd te worden. Bovengronds begraven is een nieuwe piëteitsvolle mogelijkheid met vele voordelen. De grond is schaars, niet alle begraafplaatsen kunnen diep begraven in verband met de stijgende grondwaterstand, er zijn vaak nog van oudsher eeuwigdurende graven die niet geruimd mogen worden en daarnaast zal dit probleem tevens toenemen door de vergrijzing. Heel belangrijk is de beleving voor de nabestaanden, deze is anders omdat men veel dichterbij zijn of haar dierbare is. Bezoekt men ter nagedachtenis het bovengrondse graf dan is er maar één steen tussen beiden. Dit is een veel intiemer en intenser manier van rouwbeleving.

Volgens een onderzoek onder

Hergebruik en herbestemming van kerkgebouwen – terug naar de basis

Op 27 maart jl. vond in het Klooster Bethlehem in Haren (Noord-Brabant) het Reliplan Congres over kerkgebouwen plaats. Er werd daar kennis genomen van de herbestemmingmogelijkheden die gepresenteerd werden, maar ook werden hier de mogelijkheden ontdekt en de aanvragen die er zijn op het gebied van bijzondere objecten. Tijdens dit congres gaf de voorzitter van de VKB, mr. Peter A. de Lange, de volgende presentatie. De heer De Lange: "De VKB is vandaag hier waarschijnlijk voor de meesten van u de grote onbekende. Tijd voor een korte kennismaking. De Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer in de Protestantse Kerk in Nederland is een buitenkerkelijke, een naast de Protestantse Kerk in Nederland flankerende vereniging die bestaat uit colleges van kerkrentmeesters van protestantse huize.

Positie van de VKB

Een paar gegevens om de VKB te positioneren:

- de VKB bestaat over een aantal jaren 100 jaar; heeft een organisatiegraad van 100 procent met landelijke dekking; en via onze leden is zij:
- de grootste geldwerver van Nederland (actie Kerkbalans, jaarlijks 190 miljoen);
- de grootste vrijwilligersorganisatie van Nederland (circa 200.000);
- de grootste begraafplaatsbeheerder van Nederland (circa 450); en behoort zij tot
- de top drie van monumentenbeheerders van Nederland.

Overall waar het woord kerk valt zitten wij aan tafel, dus al vele decennia aan tientallen vergadertafels en bij talloze overleggen. Wij vormen daarmee een professioneel kennisinstituut, doen aan uitgebreide dienstverlening en belangenbehartiging en hebben een zeer uitgebreid netwerk, plaatselijk,

provinciaal en landelijk. Ik verwijs naar onze website www.kerkrentmeester.nl, onze flyer of naar ons centraal bureau in Dordrecht.

2400 monumentale kerken

Wij hebben zelf rechtstreeks te maken met zo'n 2.400 monumentale kerken en verder met grote kerkorgels en exceptioneel waardevolle roerende zaken. Deze vormen in de plaatselijke gemeente vaak een eenheid. Wij benaderen deze vanuit onze achterban primair als eigenaren daarvan.

In algemene termen gesproken, is het eigenaarschap van kerken met name de laatste jaren aan stevige erosie onderhevig. De overheid trekt zich terug als medehoeder van het cultureel erfgoed, de landelijke kerk weet zich geen museumvereniging, ook vermogens en inkomsten van kerken staan steeds meer onder druk, het ledenbestand vergrijsst en het verantwoord onderhouden van exploiteren van gemeenschappen en gebouwen vergt intussen zoveel professionele kennis en kunde die nauwelijks meer te verenigen is met een vrijwilligerstaak van relatief korte duur.

Ook onder professionals is er geen constante en eenduidige lijn te ontwaren. In 2008 was er het Jaar van het Religieus Erfgoed. Even 5 jaar later is er aan dat programma en de gemaakte afspraken bijna kop noch staart meer te ontdekken. Er moet een nieuw nationaal platform komen met een nationale agenda, gednitieerd door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Wij wachten nog met spanning op het vervolg van de eerste inventariserende sessie uit het najaar van 2013.

Snelle en ingrijpende veranderingen

Met name de Rooms Katholieke Kerk ziet zich intussen al genoodzaakt bij bisschoppelijk decreet in een hoog tempo honderden kerkgebouwen af te stoten. Voor onze

protestantse achterban manifesteert dat probleem zich nog lang niet in die aantallen.

Er is in verbanden van kerk, politiek en maatschappij sprake van snelle en ingrijpende veranderingen. De enige constante lijkt de verandering, die wij positief proberen te houden door te spreken over flexibilisering. Het sluitstuk vormt de zwaarbevochten emancipatie en liberalisatie van het individu. Geen leven na dit leven, maar een digitaal leven naast dit leven, zo luidt het credo. In je uppie met voortdurend wisselende contacten die wij nu met vrienden verwarren. Any place, any time, anywhere, het maakt allemaal niet uit, toch? Om gek van te worden. In tijden van welvaart en voorspoed met al hun compensatie-mechanismen vinden velen de weg naar troost en bemoediging in de kerken niet meer en kunnen wij de maatschappelijke tol daarvoor nauwelijks meer opbrengen.

Zoeken naar antwoorden en nieuwe concepten

Dat wij met de vruchten van deze ontwikkelingen ook onze vanzelfsprekendheden en wat noodzakelijke menselijke zekerheden overboord gekieperd hebben en onze betrouwbare werkende concepten en echte sociale verbanden hebben weggegooid, wordt in de huidige crisisbewegingen eigenlijk pas voor het eerst werkelijk gevoeld. Die nieuwe werkelijkheden vragen om nieuw en anders denken over product- en begrippenkaders. De contexten zijn wezenlijk veranderd. Er is als het ware sprake van paradigmashifts. In die overgangsfase zoeken wij opnieuw naar antwoorden en nieuwe concepten.

De brede hang naar religiositeit en beleving in de maatschappij komt niet zomaar als geschenk uit de hemel vallen. Eerlijk is eerlijk. De kerk loopt niet snel meer voorop en wordt vaak nauwelijks gehoord. Ook

Klooster Bethlehem Haren

met het concept van de verzorgingsstaat hebben kerken niet meer zo heel hard gewerkt aan het vervullen van de eigen kerntaken. De staat deed immers toch bijna alles. Van de wieg tot het graf. Daarvoor en daarna komt de kerk pas in beeld.

Nu dat model sterk problematisch wordt, moet er worden omgedacht en omgebouwd. Die leden die klassiek zijn georganiseerd en niet meer in staat zijn om te denken en aansluiting te zoeken bij de vragen en noden van deze tijd zijn op termijn naar de mens gesproken in beginsel kansloos. Wat verwachten wij bijvoorbeeld aan groei als wij onze prachtige gebouwen 1 uur per week op een bijkans onmogelijk tijdstip op de zondagmorgen openstellen en de rest van de week hermetisch gesloten houden? Die businesscase klopt eenvoudigweg niet en is op termijn onhoudbaar.

Kansen voor kerken

Negatief brengt de mens in crisis met het ontbreken van voldoende geld, echte aandacht, vertrouwen en geloof uit de aard van de zaken weer tot elkaar. Positief zijn dat vanouds het hebben van geloof, het betonen van liefde, maar zeker ook het perspectief van de hoop. In deze krachtenvelden zien wij nu bewegingen ontstaan. En dat betekent dus opnieuw vele en grote kansen voor kerken.

Die lijn is met behoud van de verworvenheden van deze moderne tijd terugkeer naar de basis en de

kerntaken. De kerk als plaats van de ontmoeting, van de gemeenschap, van de rust, van de inkeer, maar ook van onderdak, voedsel, kleding, zinvol werk en bezig zijn, troost en bemoediging. Is de kerk juist niet door innovatie met deze takken van sport groot geworden? De vernieuwende kunst, literatuur, muziek, architectuur en vindingen zorgden voorheen mede voor de grote bewegingen. De kathedralen van de politiek en wetenschap hebben die rol overgepakt, maar bezwijken intussen onder eigen gewicht. Met nieuwe visies en beweging, naar deuren open en eerst en vooral zelf naar buiten trekken in plaats van mensen over de drempel naar binnen helpen, kan worden omgedacht en verantwoord nieuw beleid worden gemaakt. Juist nu.

Het verhaal van kerk en herbestemming begint en eindigt voor ons met het actuele verhaal van de kerkrentmeesters. Zij kijken en trekken nu van binnen naar buiten. Vraagstukken van hergebruik en herbestemming worden nu door alles en iedereen louter en volstrekt ten onrechte geparkeerd in de enkele opgave van afstoting.

Kerk en maatschappij hebben elkaar nodig!!

De VKB ziet dat anders. In de woorden: hergebruik en herbestemming ligt al besloten dat er opnieuw serieus moet worden gekeken naar de stand van zaken. Dat is echter zeker niet hetzelfde als synoniem

voor afstoting. Dat gesprek moeten wij vanuit de kerk en het kerkbeheer met u gaan opstarten. De kerkrentmeesters zijn eigenaar en daarmee ook allereerst probleemeigenaar. Onteigening werkt in alle opzichten vervreemdend. Je krijgt dus rare en vervreemdende discussies als alles en iedereen zich tegen kerken en hun positie aan bemoeit, zonder te vragen wat kerkrentmeesters er zelf van vinden.

Intussen zijn de kerken ook niet van de kerkrentmeesters alleen. Wij hebben ook een bredere historische en culturele verantwoordelijkheid. Die hoeven wij niet alleen te torsen. Het maatschappelijk debat kan vanuit de juiste uitgangspunten en contexten breed met elkaar worden gevoerd.

Op het marktplein voor de kerk komen kerkrentmeesters u tegen. Welk verhaal vertelt u hen? Er kunnen veel raakvlakken zijn. Dat kan leiden tot onverwachte overeenkomsten en uitwerkingsvormen, ook commercieel gezien. Op onderdelen kunnen de verhalen afwijken of elkaar tegenspreken. Dan is het zaak het gesprek te verdiepen en oprecht door te vragen. Over en weer kunnen kerk en maatschappij beslist niet zonder elkaar, zeker niet daar waar de overheid - vadertje staat - aan de stutten trekt en ons - moedertje kerk en haar kinderen - verlaat. Kerk en maatschappij hebben elkaar nodig en kunnen veel voor elkaar betekenen. In dat participatiemodel gaan wij graag om tafel en komen wij graag ook met u in gesprek. Maar wat verwacht u concreet van kerken en met welke inspirerende ideeën doet u mee?" aldus de heer De Lange.

■ Zonnepanelen voor gereformeerde kerk Putten

De gereformeerde kerk in Putten heeft zonnepanelen gekregen. Eind vorig jaar werden deze op het dak van het kerkgebouw geïnstalleerd. De kerkelijke gemeente gaat over op groene energie. De 52 zonnepanelen moeten per jaar 9.800 kilowattuur gaan opbrengen, aldus een bericht in Kerkmagazine van februari 2014.

“Kerkenvisie” gevraagd in alle gemeenten

Op 14 maart jl. zond het Platform Religieus Erfgoed Zuid-Holland onderstaande publicatie met het verzoek kerkbeheerders te activeren om de toekomstige collegepartijen onderstaande Kerkenvisie te geven, met als doel deze kerkenvisie in het collegeprogramma op te nemen:

“In de afgelopen jaren zijn veel kerkgebouwen gesloten. Naar verwachting zal dat proces ook in de komende jaren doorgaan. Veel kerkgebouwen kennen intussen vormen van medegebruik (bijvoorbeeld concerten, tentoonstellingen, buurtfuncties), waardoor het desbetreffende gebouw ook door de kerkelijke gemeente geëxploiteerd kan blijven worden. Toch moeten veel kerkbeheerders uiteindelijk toch besluiten kerken te sluiten. Een aantal gebouwen komt dan beschikbaar voor andere bestemmingen.

Het Platform Religieus Erfgoed Zuid-Holland (PRE ZH) bepleit dat in alle gemeenten een ‘Kerkenvisie’ wordt opgesteld door gemeentebesturen en kerkbeheerders gezamenlijk. In deze visie wordt aangegeven, welke kerkelijke gebouwen naar verwachting in de komende periode in gebruik blijven, voor medegebruik in aanmerking komen of gesloten zullen worden. Het is eveneens van belang daarin afspraken te maken over het al dan niet toekennen van een gemeentelijke monumentenstatus.

Voorkomen moet worden dat gemeenten onverwacht worden geconfronteerd met veranderingen in het (mede-)gebruik van kerkgebouwen, sluiting van kerkgebouwen e.d. Voor de gemeenten is het ook van belang - vooraf of tussentijds - bestemmingsplannen aan te passen. Kerkbeheerders kunnen aan een Kerkenvisie zekerheid m.b.t. het gemeentelijk beleid ontnemen bij het handhaven van het kerkelijk gebruik, bij multifunctioneel gebruik of bij sluiting (en afstoting) van hun gebouwen.

Kortom: het PRE ZH roept alle gemeenten op tot het vaststellen

van de bedoelde Kerkenvisie. Dat biedt duidelijkheid voor gemeentebesturen en kerkbeheerders. Dergelijke afspraken zijn ook van wezenlijk belang voor de lokale gemeenschap, die dan niet overvalen wordt door een besluit, waardoor emoties een zorgvuldige procedure en een oplossing in de weg kunnen staan!”

Het PRE ZH is graag bereid om een nadere toelichting of meer informatie te geven, aldus mevrouw Elly van den Bosch-Damen, voorzitter van PRE ZH, tel.nr. 071 51 53 618, mobiel 06 20 96 87 10, e-mailadres: evdboschdamen@telfort.nl

■ Dorpskerk Oosterwolde krijgt onderhoudsbeurt

Het Friesch Dagblad van 26 maart 2014 meldt dat de Dorpskerk van de protestantse gemeente van Oosterwolde (Fr.) op dit moment een flinke onderhoudsbeurt krijgt. In de afgelopen weken zijn de dakgoten vervangen en binnen is het pleisterwerk aangepakt. Op 25 maart werden de windvanen teruggeplaatst. De hond van de torenspits en de haas die achter op de kerk staat, zijn schoon gemaakt en opnieuw met bladgoud verguld. Ook de kruisen zijn schoongemaakt en behandeld net als de gouden bol. De zonnewijzer is nog in restauratie en ook de klokkenstoel naast de kerk wordt nog opgeknapt. De kosten van de opknappbeurt zijn begroot op € 54.000. De restauratie wordt voor 65 pct. gefinancierd met BRIM-subsidie. De uitvoering is in handen van Aannemersbedrijf Houwer-Jansen B.V. uit Oldeberkoop.

■ Voorlichtingsboekje “Ruimte”

Leverbaar is het boekje “Ruimte” dat voor verschillende doeleinden geschikt is. In de eerste plaats kan het gebruikt worden voor de belijdeniscatechisanten om hun informatie te geven over de financiële behoefte van kerk en plaatselijke gemeente, over de bestuurlijke opbouw van de kerk, enz.

Verder is dit boekje uitermate geschikt om uit te reiken aan de vele vrijwilligers die zich voor de plaatselijke gemeente inzetten.

Tenslotte kan dit boekje op gemeenteavonden gebruikt worden om informatie te geven over de gehele organisatie van kerk en gemeente. “Ruimte” is een fraai geïllustreerd boekje, dat informatie biedt die van belang is voor alle leden, die wat meer over kerk en gemeente dienen te weten.

De prijs voor dit boekje, dat sinds eind maart jl. in full color is uitgevoerd, bedraagt € 1,00 exclusief verzendkosten en BTW. Bestellen kan via de webshop door in te loggen op de website www.kerkrentmeester.nl, per e-mail aan j.zwep@kerkrentmeester.nl of per telefoon 078-63 93 664.

Nieuws uit de provincies

R.M. Belder

Op 13 maart jl. hield de afdeling Friesland in de Kurioskerk te Leeuwarden haar algemene ledenvergadering die door circa 90 personen werd bezocht.

H.J. de Koe

Ontwikkelingen in Friesland

In zijn openingswoord staat de voorzitter, de heer H.J. de Koe, stil bij een aantal kerkelijke ontwikkelingen in Friesland. Hij hoopt dat met de aanstelling van ds. W.B. Beekman, de problemen waarmee protestants Leeuwarden geruime tijd kampt, snel tot het verleden behoren, zodat deze gemeente weer aan haar toekomst kan gaan werken. Een toenemende zorg van de Friese kerkrentmeesters is de daling van de inkomsten en de sluiting van kerkgebouwen. Hij wijst daarbij op het belangrijke werk van de Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen Friesland die kerkrentmeesters met raad en daad terzijde staat en de Stichting Alde Fryske Tsjerken die in de afgelopen jaren al veel kerken van de kerkelijke gemeente kreeg overgedragen.

De kerkelijke gemeenten in Friesland worden in toenemende mate geconfronteerd met ledenverlies met als gevolg dat veel predikantsplaatsen slechts parttime bezet zijn.

Hij hoopt dat de pool van predikanten enige verlichting kan bieden in de pastorale verzorging van deze kleine gemeenten.

Tenslotte noemt hij de perikelen rondom de tarieven van Liedboek Online. Ondanks het feit dat hiervoor nu een betere oplossing gevonden is, betreurt hij het dat het afdelingsbestuur op zijn brief van 20 november 2013, gericht aan de Dienstenorganisatie van de kerk, nooit een reactie heeft ontvangen.

Hierna wordt, zoals gebruikelijk op de algemene ledenvergadering, een overdenking gehouden door mevrouw ds. J.J. de Lange uit Stavoren.

Mevr. A. Nijdam

Archiveren

Daarna vertelt mevrouw A. Nijdam, teamleider informatienetwerken bij het Fries Letterkundig en Historisch Centrum "Tresoar", een aantal zaken over digitaal archiveren en over methoden om reeds bestaande archieven te digitaliseren. Mevr. Nijdam deelt mee dat Tresoar vooral een onderzoeksinstituut is, waar iedereen terecht kan om zelf onderzoek te verrichten in de collectie bronnen die Tresoar biedt. Dat geldt zowel voor wetenschappers als voor overige geïnteresseerden. Er kan gezocht worden in de archieven van de overheid (zoals

bestuur, rechtbank) en in particuliere archieven (zoals: families, kerken, culturele instellingen).

Tresoar beschikt over een rijke collectie "achtergrondmateriaal" over de Friese literatuur. In de depots worden handschriften en brieven van Friese schrijvers bewaard en wordt een uitgebreide knipselverzameling in stand gehouden. De collectie beeldmateriaal van Tresoar bevat zo'n 160.000 objecten (foto's, ansichten, prenten, kaarten, schilderijen, enz.). Ook beheert Tresoar een aanzienlijke collectie film-, video- en geluidsopnamen. Een flink deel daarvan is inmiddels ontsloten via internet.

Mevrouw Nijdam wijst er op dat vóór 1811 de overheid vrijwel geen administratie van de bevolking bijhield. Als vervanging daarvan kan gebruik worden gemaakt van de administratie van de plaatselijke kerken. In plaats van geboorteakten kunnen de doopregisters worden gebruikt. Omdat de meeste huwelijken in de kerk werden gesloten zijn ook de huwelijksregisters belangrijk. In dit verband vertelt zij dat bij Tresoar doopboeken uit 1811 opgeslagen liggen die destijds door Napoleon geconfisqueerd zijn.

Keuzes maken

De kernvraag bij archiveren is steeds: wat wordt bewaard en wat moet vernietigd worden. Bij de overheid geldt een vernietigingsplicht. Er moet bewust worden nagedacht waarvoor we iets gebruiken of waarvoor we iets willen bewaren. Bij digitaal archiveren zijn vorm en gebruik anders. Mevrouw Nijdam toont een afbeelding van de Leeuwarder Courant die gedigitaliseerd is en waarbij geïnteresseerden op praktische en vrij gemakkelijke wijze de informatie kunnen opzoeken. Dit in tegenstelling tot een aantal jaren geleden toen complete jaargangen uit een depot werden opgezocht en blad voor blad

moesten worden omgeslagen. Bepaalde pagina's waren door de kwaliteit van het papier niet meer duidelijk. Het beheer en onderhoud van het digitale archief stelt andere eisen dan dat van een papieren archief. De ontwikkelingen gaan snel. Met de diskettes en videobanden van 20 jaar geleden kan weinig meer gedaan worden. In het kader van het onderhoud van het digitale archief is het belangrijk om de ontwikkelingen op het gebied van digitalisering nauwlettend te volgen.

Mevrouw Nijdam deelt mee dat Tresoar bezig is met een project om in het noorden kennis op te slaan en die te delen. Tresoar digitaliseert op grote schaal. Zij noemt in dit verband een emigrantenwebsite, waarbij meer databases aan elkaar zijn gekoppeld. Zij besluit haar interessante lezing over digitaal archiveren door aan te bieden om samen naar praktische handvatten te zoeken die voor colleges van kerkrentmeesters werkbaar zijn. Vervolgens worden er diverse vragen gesteld over o.a. kwaliteit van het digitale archief, de vernietigingsplicht en hoe om te gaan met aangetaast oud archief. De vertegenwoordiger van de protestantse gemeente Heerenveen, die archiefconsulent is van de Protestantse Kerk in Nederland, wijst op de in 2013 gestarte pilot van de Werkgroep digitaal archiveren.

Begraafplaatsen

Na de pauze doet mr. A. Rigters, hoofdbestuurslid en lid van de Commissie beheer kerkelijke begraafplaatsen van de VKB, enkele mededelingen over de volgende zaken:

- In 2010 hebben alle colleges van kerkrentmeesters (circa 450) het Vademecum Kerkelijke Begraafplaatsen dat de VKB uitgeeft, ontvangen. Het Vademecum is vrijwel uitverkocht. Alvorens tot herdruk over te gaan, verneemt de VKB graag welke onderdelen men mist in het kader van de exploitatie van de kerkelijke begraafplaats. Graag een reactie aan de VKB via het e-mail adres: r.belder@kerkrentmeester.nl
- Sinds vele jaren belegt de VKB, meestal eens per 3 jaar, een

drietel voorlichtingsbijeenkomsten over het beheer van kerkelijke begraafplaatsen. De onderwerpen worden door de leden tevoren opgegeven en aangevuld met agendapunten van de VKB. Deze regiobijeenkomsten worden gehouden in Heerenveen, Beekbergen en Rotterdam. De vraag is of er o.a. door dit Vademecum Begraafplaatsen nog behoefte bestaat aan deze bijeenkomsten. Graag een reactie aan de VKB via het e-mail adres: r.belder@kerkrentmeester.nl .

- De Commissie Beheer Kerkelijke Begraafplaatsen heeft onlangs besloten in te gaan op het verzoek van Kybys (rechtsoptvolger van Genius Loci en adviesbureau De Meent), een ingenieursbureau dat gespecialiseerd is in engineering, contracten, aanbestedingen en uitvoeringsbegeleiding van o.a. begraafplaatsen, om in het noorden van het land een voorlichtingsbijeenkomst te beleggen. De VKB zal hierbij worden betrokken. Op 16 april 2014. houdt Kybys een mini symposium Bijzondere Begraaf-

plaatsen Noord-Nederland waarbij onderwerpen als: beleid, ARBO, cultuurhistorie en bodem & water aan de orde komen.

- In het kader van VKB Academy is de VKB een pilot e-learning Kerkelijke Begraafplaatsen gestart. Dit in verband met het feit dat met name bij jongere kerkrentmeesters aan een dergelijke digitale informatievoorziening behoefte bestaat. Ter verduidelijk: deze wijze van informatieverstrekking komt naast de thans gehanteerde vormen van advisering (Vademecum, telefoon, voorlichtingsbijeenkomsten regionaal of eventueel plaatselijk) en komt niet in de plaats van de huidige vorm van dienstverlening, zo besluit de heer Rigters zijn mededelingen.

Actualiteiten hoofdbestuur

Hierna wordt een aantal huishoudelijke zaken afgewikkeld zoals: notulen jaarvergadering 11 maart 2013, jaarverslag 2013, jaarrekening 2013 en begroting 2014.

Vervolgens krijgt de heer D. de Vries,

Mr. A. Rigters

D. de Vries AA

vice-voorzitter van de afdeling en vertegenwoordiger van de afdeling Friesland in het hoofdbestuur van de VKB, gelegenheid enkele mededelingen te doen over onderwerpen die in het hoofdbestuur aan de orde zijn geweest. Dit betreft o.a.:

- Voorstel tot benoeming van drs. H. van der Burg uit Bedum als beoogd toekomstig penningmeester van de VKB.
- Vanuit de Commissie Mensen van de VKB is meegedeeld dat de (rechts)positie van de predikant opnieuw wordt bestudeerd. Belangrijke factor daarbij is of de predikant wel of niet in loondienst van de kerkelijke gemeente komt.
- In het kader van de dienstverlening van de VKB wordt nagedacht over de vraag of bepaalde diensten aan kerkrentmeesters tegen betaling moeten plaatsvinden, dan wel dat deze uit de algemene middelen (contributie) gefinancierd blijven.
- De rechtspersoon, de kerkelijke gemeente, is verantwoordelijk voor goede verzekeringen die afgestemd zijn op de behoeften van kerkelijke gemeenten. De VKB heeft die verzekeringen sinds vele tientallen jaren. Participatie in verzekeringspolissen van burgerlijke gemeenten, lijkt aardig, maar is volstrekt onvoldoende.
- Afstoting en herbesteding van kerkgebouwen is een toenevend vraagstuk. In Friesland is er dankzij de provincie het Deltaplan Fryske Tsjerken dat goede mogelijkheden biedt.
- Een cursus voor kerkrentmeesters, opgezet door de Dienstenorganisatie en de VKB, is in de afdeling Gelderland met succes van start gegaan. Indien ook Friese kerkrentmeesters interesse hebben, kunnen zij dat melden bij het secretariaat van de afdeling.

Tenslotte roept de heer De Vries de aanwezigen op om vooral het VKB-Congres op 12 april a.s. te bezoeken.

Nadat de voorzitter alle aanwezigen bedankt heeft voor de medewerking en inbreng op deze avond, besluit hij de vergadering met het uitspreken van een dankgebed.

Grondige renovatie interieur hervormde kerk Schoonrewoerd

R.M. Belder

Op donderdag 20 maart jl. vond de heringebruikname plaats van het kerkgebouw van de hervormde gemeente Schoonrewoerd. Dat gebeurde tijdens een dankdienst die geleid werd door de plaatselijke predikant, ds. R.R. Eisinga. Op zaterdag 22 maart, was er een open dag waar informatie werd verstrekt over de restauratie door middel van een powerpointpresentatie. Veel (oud)gemeenteleden waren hierbij aanwezig.

Kerk en toren

Schoonrewoerd, een dorp van ongeveer 1.600 inwoners, maakt deel uit van de burgerlijke gemeente Leerdam. In tegenstelling tot veel andere dorpen in de Vijfheerenlanden heeft Schoonrewoerd een brink, waaraan de kerk is gelegen. De kerk is een zaalkerk uit 1701 met een preekstoel uit de 17e eeuw, waarvan het klankbord en de trap vernieuwd zijn. Er zijn een koperen doopbekkenhouder, twee lezenaars en drie kroontjes.

Het onderhoud van de toren liet nog wel eens te wensen over, veel geld voor restauratie was er niet. Een echt grote reparatie vond pas plaats in 1839, maar toen was het ook zo erg dat gevreesd werd dat bij de eerstvolgende storm de gehele spits er af zou waaien. De laatste restauratie vond plaats in 1965.

Soms deed de toren zelfs dienst als woning. Op 17 maart 1855 stond het water bijvoorbeeld weer eens hoog tegen de Diefdijk. Door de grote kwel moesten enkele mensen hun huizen verlaten, omdat die onder water liepen. Ze mochten zolang in de toren om onderdak te vinden. Daar moesten ze nog tot juli blijven alvorens ze naar huis konden terugkeren. Erg aangenaam zal het daar overigens niet geweest zijn. Ditzelfde geldt voor gevangenen die daar opgesloten werden. Die zaten dus letterlijk "onder de toren" en dan ook nog gestoken met de voeten in een zgn. diefstok. Waarschijnlijk is deze stok, die nog lang bewaard is gebleven, opgeruimd bij

de laatste restauratie, toen ook het gevangenenhok werd afgebroken. Tot ver aan het eind van de 19e eeuw kon men om de kerk heen lopen, maar door de aanbouw van de consistorie in 1874 en vrij recent met een kerkelijk centrum is dit definitief onmogelijk gemaakt. In 1868 werd de kerk van een pleisterlaag voorzien, maar bij de laatste restauratie in 1955 is het gebouw weer van deze pleisterlaag ontdaan. Tegelijkertijd vond er toen ook een grondige wijziging van het interieur plaats, maar van een restauratie is nooit sprake geweest. Dat is nu onlangs wel gebeurd.

Gemeentebouw

Mevrouw C. de Leeuw, die het college van kerkrentmeesters bij tal van beheerszaken terzijde staat, wijst er op dat de hervormde gemeente tien jaar geleden een grote scheuring heeft meegemaakt, omdat er veel leden naar de Hersteld Hervormde Kerk waren overgegaan. "Er was een kerkenraad die bestond uit 2 ouderlingen. Met behulp van twee gedelegeerd diakenen en twee gedelegeerd kerkrentmeesters zijn we verder gegaan. Nu telt de

De fraai uitgevoerde kansel

hervormde gemeente circa 450 leden en heeft zij een parttime predikant voor 80 procent. Het is een vitale gemeente met een grote mate van betrokkenheid. De eredienst 's morgens wordt door zo'n 150 personen bezocht en 's avonds ligt het bezoekersaantal op ongeveer 100 kerkgangers".

Ook de jeugd en jongeren zijn actief, want naast jeugdclubs voor de groepen 4 t/m 8 zijn er 2 tienerclubs. Binnen de tienerclubs is er een jeugdgroep "Jeugd Op Zondag" voor 15-plusser. Ook is er de Focusgroep die doorgaans één keer per maand bijeenkomt op zondagavond. Verder organiseert de jeugd eenmaal per jaar een maaltijd voor de dorpsbewoners, waarvan 100 á 125 mensen gebruik maken.

Verder wordt genoemd het werk van de commissie BinnenWerk van de Kerk (BWK). Als we het hebben over het BinnenWerk van de Kerk, zijn er voor de commissie twee betekenissen. Ten eerste de letterlijke betekenis, namelijk het interieur van het kerkgebouw: het schilderwerk, het orgel, de verwarming, de kerkbanken, etc. Een andere betekenis van het binnenwerk van de kerk is de betekenis van de kerkelijke gemeente van Schoonrewoerd. Alle gemeenteleden zijn ook het BinnenWerk van de Kerk. Het interieur van onze mooie kerk was duidelijk aan een opknappbeurt toe. Jaren heeft het onderhoud aan 'het BinnenWerk van de Kerk' op een laag pitje gestaan. Begin 2010 is

Tijdens de open dag was er veel belangstelling

de commissie BWK met acties van start gegaan, met als doel geld voor het interieur te genereren. Elke maand waren er acties en in vier jaar tijd is er ruim € 90.000.-- (incl. giften) bijeen gebracht voor de renovatie van het interieur van de kerk. Een ander doel van de commissie is door middel van acties de saamhorigheid in het dorp te vergroten. Het er 'Samen voor gaan' in de gemeente door middel van de verschillende acties en deze ook toegankelijk maken voor buiten- en randkerkelijke Schoonrewoerders. Dat gebeurt o.a. door het houden van een Dorpsmaaltijd op het kerkplein. De commissie vergadert met regelmaat en houdt alle Schoonrewoerders op de hoogte door middel van de Projectbrief BinnenWerk van de Kerk.

Renovatie interieur

"Vijf maanden geleden zijn we begonnen om het gehele interieur te vernieuwen. Dankzij de hulp van de vele vrijwilligers zullen de kosten waarschijnlijk onder het begrote bedrag van € 180.000 blijven. De hele kerk is leeg geweest. De banken zijn weggehaald en voor bewerking naar een werkplaats gebracht. Deze zijn nu ook van fraaie kussens voorzien. Er is houten lambrisering aangebracht en de oude vloer (met tapijt) is vervangen door een nieuwe hardstenen vloer. Verder is het gehele interieur geschilderd en gesaust. Ook het voorfront van het uit 1892 daterende kerkorgel is van een nieuwe verflaag voorzien", zo vertelt mevrouw De Leeuw.

Na een grondige renovatie van circa vijf maanden heeft het kerkgebouw van de hervormde gemeente Schoonrewoerd een volledige nieuwe uitstraling gekregen. Daarom vond de heringebruikname plaats in een feestelijke dankdienst met als thema "Uw huis, mijn (T) huis".

Uitbreiding gereformeerde kerk Stellendam

De gereformeerde kerk van Stellendam gaat haar kerkgebouw met een zaal uitbreiden. Het kerkgebouw krijgt niet alleen extra zaalruimte, maar ook een invalidentoilet en een nieuwe verwarmingsinstallatie. De verbouwing wordt gefinancierd door een legaat, subsidies en schenkingen. Door acties hoopt de kerk de komende tijd de gehele nieuwbouw te kunnen bekostigen. Als de verbouwing achter de rug is, heeft de gereformeerde kerk twee zalen voor kindernevendiensten of gemeenteactiviteiten, aldus het Reformatorisch Dagblad van 13 maart 2014.

Stichting Restauratie Hulpfonds Klokkenstoelen

In de Nieuwsbrief van november 2013 van de Stichting Restauratie Hulpfonds Klokkenstoelen wordt meegedeeld dat veel historische klokkenstoelen in Nederland er na de Tweede Wereldoorlog nogal treurig bijstonden. De Duitse bezetter had veel klokken gevorderd in de jaren 1942-1943 en slechts enkele klokken - die nog niet tot oorlogstuig waren omgesmolten - keerden terug.

Tussen 1947 en 1950 werden er flink wat nieuwe klokken gegoten om de leeggevallen plaatsen in de klokkenstoelen op te vullen, maar verder was er in deze periode van wederopbouw en modernisering weinig aandacht voor onderhoud en restauratie. Het was ook een periode van nieuw elan, vooruit kijken en aan de toekomst werken en logischerwijze dus minder aandacht voor oude waarden en historie. Zodoende raakten veel klokkenstoelen in verval.

Dat is opgemerkt door de heer Tempelmans Plat en op 20 februari 1975 nam hij samen met enkele medestanders het initiatief om een stichting in het leven te roepen die eigenaren van klokkenstoelen ging stimuleren en helpen bij het herstel van hun verwaarloosde monumenten. Van de ongeveer 140 historische klokkenstoelen in ons land zijn er nog zo'n 70 overgebleven, waarvan 56 in Friesland; een unieke concentratie! De overige historische klokkenstoelen bevinden zich hoofdzakelijk in de provincies Groningen, Overijssel en Noord-Holland.

Het doel van de Stichting Restauratie Hulpfonds Klokkenstoelen (SRHK) is het bevorderen van restauratie en onderhoud van de historisch vrijstaande klokkenstoelen met een eigen dak om deze als cultureel erfgoed te bewaren. Klokkenstoelen in kerktorens vallen buiten de

doelstelling van de stichting en komen niet in aanmerking voor een financiële bijdrage. De stichting adviseert eigenaren bij restauratie en/of onderhoud van klokkenstoelen. Dat kan zijn op verzoek van de eigenaar maar ook op initiatief van de stichting. De stichting verwerft haar financiële middelen via donateurs, giften of schenkingen.

In feite functioneert de Stichting Restauratie Hulpfonds Klokkenstoelen (SRHK) als een soort solidariteitsfonds: de aangesloten eigenaren van klokkenstoelen leggen jaarlijks een bescheiden bedrag in en als dan één van de partijen met een tegenvaller wordt geconfronteerd, dan schiet de stichting te hulp. Dat kan in de vorm van advies of expertise zijn, of hulp bij het verkrijgen van subsidies en/of een financiële bijdrage. Het grote voordeel bij deze jaarlijkse inleg is dat de SRHK wordt ondersteund door ruim 100 particuliere donateurs die het werk van onze stichting financieel ondersteunen. Dit puur uit liefde voor de ruim 70 historische klokkenstoelen in ons land, die ook wel woeden getypeerd als "juweeltjes onder ons cultureel erfgoed".

Op 16 augustus 2013 brachten bestuursleden van SRHK een werk-

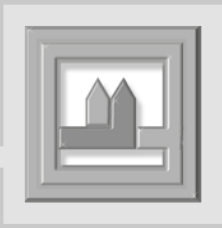
bezoek aan de klokkenstoelen van Boijl, Elsloo, Appelscha, Fochteloo, Oostwolde, De Wilp, Oldekerk en hat baarhuisje in Jonkersvaart. De excursie voor 2014 is gepland voor zaterdag 24 mei 2014.

■ Orgel kerk Lellens gerestaureerd

Het orgel in de kerk van het Groningse Lellens is, na ongeveer een jaar van restauratie, gereed. Het instrument van orgelmaker H.H. Freytag heeft eerst in de borg (burcht) van Lellens gestaan. In 1860 werd het na enkele aanpassingen in de kerk geplaatst. De overdracht vond op 21 maart jl. plaats, aldus een bericht in het Reformatorisch Dagblad van 6 maart 2014.

Onderscheidingen van de VKB

GOUD MET BRILJANT

toegekend aan:

Johan Jan Bulk, De Bilt, 50 jaar organist

J. J. Bulk, De Bilt

Johannes Theodorus Meima, Groningen, 50 jaar organist

Roel van Binsbergen, Ommeren, 50 jaar organist

R. van Binsbergen, Ommeren

GOUD

toegekend aan:

Evert Rijnsburger, Amsterdam, 40 jaar organist

E. Rijnsburger, Amsterdam

Dirk Servaas Corstiaan Homburg, Dinxperlo, 40 jaar organist

Paul Isaïc Joesse, Huizen, 40 jaar organist

Hidde de Koe, Oldelamer-Oldetrijne, 41 jaar organist

Theunis Hoen, Oldemarkt-Paasloo, 40 jaar organist

T. Hoen, Oldemarkt-Paasloo

Eeltje van der Weij, Schermer, 40 jaar kerkorganist

E. van der Weij, Schermer

Trijntje Jorritsma-Bakker, Terkaple, 44 jaar organist

T. Jorritsma-Bakker, Terkaple

Aleid Hassink, Welsum, 40 jaar koster

Aafke Helena de Vries-Veerman, Westwoud-Binnenwijzend, 40 jaar kosteres

Sipke de Vries, Westwoud-Binnenwijzend, 40 jaar koster

ZILVER

toegekend aan:

Freerk Afienus Lugtenborg, Anloo-Zuidlaren, 25 jaar kerkorganist

Pieter Reitze Siebesma, Assen, 39 jaar kerkmusicus

Gijsbert Kok, Bodegraven Emmaüs, 25 jaar organist

Jannetje van den Berg, Bodegraven, 25 jaar koster

J. van den Berg, Bodegraven

Johannes Ferweda, Boskoop, 25 jaar organist

Jelte Cuperus, Dantumawoude, 25 jaar organist

J. Cuperus, F.A. Wiegiersma, Dantumawoude

Foeke Andries Wiegiersma, Dantumawoude, 35 jaar organist

Adrianus Nicolaas Hendriks, Ede, 25 jaar organist

Jan Hendrikus Jacobus Kramer, 's-Gravenhage, 25 jaar koster

Bastiaan Kruijthoff, Mijsheerenland,
30 jaar voorzitter commissie van
beheer

B. Kruijthoff, Mijsheerenland

Cornelia Boshuizen-Hilshof, Soest, 25
jaar koster

Dirk van Maaswaal, Buurmalsen, 16
jaar ouderling kerkrentmeester

D. van Maaswaal, Buurmalsen

BRONS

toegekend aan:

Gerrit Jan Fink, Dalen, 18 jaar
kerkrentmeester

Jogchum van der Pal, Dalen, 6 jaar
kerkrentmeester

G.J. Fink, J. van der Pal, Dalen

Frans den Braber, Schoonrewoerd,
10 jaar koster

De orgelbank

De orgelbank van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer biedt plaatselijke gemeenten de mogelijkheid hun pijporgel te koop aan te bieden. Geïnteresseerden kunnen specifieke informatie over de aangeboden orgels opvragen.

In april jl. is nieuw ingeschreven een 1-klavierspositief in 1963 Met 6 stemmen (aangehangen pedaal) gebouwd door Ernst Leeftang. Momenteel zijn er in totaal nu 7 orgels in ons bestand opgenomen. Dit betreft instrumenten gebouwd door o.a. D.A. Flentrop, S.F. Blank, Kaat en Tjhuis, Pels en Van Leeuwen Orgelbouw en Gebr. Van Vulpen.

Voor gedetailleerde informatie over de orgelbank kunt u contact opnemen met: Centraal Bureau VKB, tel. 078 639 36 63, e-mail n.dejong@kerkrentmeester.nl. Of raadpleeg het actuele aanbod op de website van de VKB: www.kerkrentmeester.nl

F. den Braber, Schoonrewoerd

Verdient er iemand in uw gemeente ook een onderscheiding?

Er zijn diverse insignes verkrijgbaar: brons (0 tot 25 jaar), zilver (25-40 jaar), goud (40-50 jaar) en goud met briljant (vanaf 50 jaar).

Vraag nu het formulier aan via www.kerkrentmeester.nl of bel 078-6393666.

Insignes van de

Protestantse Kerk in Nederland

ZILVER

toegekend aan:

Bertus Riepma, Bedum, 33 jaar
diverse functies

BRONS

toegekend aan:

Albertus Hoekert, Elburg, 22 jaar
ouderling en scriba

Pieter Willem Langendijk, Ellecom-De Steeg, 17 jaar diverse functies

P.W. Langendijk, Ellecom-De Steeg

Gespecialiseerd in **restauratie** en **onderhoud** van uw **kerkgebouw**

Kijk voor referenties en meer info op www.denhoed.nl

■ RESTAURATIE ■ ONDERHOUD ■ NIEUWBOUW

NIEUWBOUW
RESTAURATIE
ONDERHOUD

Platinalaan 10
5234 GH 's-Hertogenbosch
Tel 073 641 29 51
Fax 073 642 50 55
www.pelsenvanleeuwen.nl
info@pelsenvanleeuwen.nl

in
ur
klepel
klokken
minuten
wijzerpl
betrouw
renovatie
onderhoud
luidklokken
klokkenspel
torenuurwerk
adv

Nabben
klokkenservice

Velhorstweide 18
5709 MJ Helmond
Tel: +31 (0)6 55330003
web: www.klokkenservice.nl
e-mail: info@klokkenservice.nl

PARTNER VOOR UW:
LUIDKLOKKEN WIJZERPLATEN
TORENUURWERKEN KLOKKENSPELEN
VERGULDWERKEN ONDERHOUD EN ADVIES

Betrokken en Betrouwbaar

Lakerveld ingenieurs- & architectuurbureau BV
architectuur - instandhouding - onderhoud - bouwlabo

Noordzijde 95'
tel. 0183-582600

4225 PL Noordeloos
fax. 0183-581049

info@lakerveld-noordeloos.nl www.lakerveld-noordeloos.nl

dekkerdrukwerken

hortensiastraat 10, 8903 JN leeuwarden
telefoon: (058) 233 00 00 www.dekkerdrukwerken.nl
u kunt nu ook via onze website bestellen, zie "webdrukkerij"

VOORDELIGE COLLECTEBONNEN

1,00	1,25	1,50	2,00	2,50	5,00
1,00	COLLECTEBONNEN				5,00

Adviesbureau Kerkfusies

Notarieel jurist met veel ervaring, adviseert en begeleidt plaatselijke kerken in het notariële traject van vereniging (fusie) tot en met de notariële akte.

Info: mr. M.J. van Vliet-de Vos,
T: 071-5210272, 0625 020 352,
E: info@advieskerkfusies.nl,
www.advieskerkfusies.nl

Een hele zorg minder...

kantoor der kerkelijke goederen

Steeds meer kerken beleggen in landbouwgronden

Grond zorgt voor direct rendement

Het Kantoor der Kerkelijke Goederen is van mening dat colleges op dit moment land zouden moeten kopen. Daar zijn diverse argumenten voor, zoals bijvoorbeeld de huidige rentestand: geld maakt bij de bank geen geld meer. De rentestand is nu zo laag dat deze wordt overtroffen door de jaarlijkse inflatie. Dit betekent dat u in dat geval de rentegift niet kunt benutten zonder uw eigen vermogen uit te hollen. Sterker nog: u dient jaarlijks uw eigen vermogen aan te vullen om de onderliggende waarde volledig in stand te houden.

Bij grond is dit anders. Omdat het momenteel zo goed gaat in de agrarische sector is een **direct rendement realiseerbaar van zeker 3%**. Dit is het geval bij uitgifte in erfpacht. Deze baat kunt u direct aanwenden voor uw kerkelijke doelen, want de inflatie wordt bij grond gecorrigeerd in de waardestijging hiervan. Met andere woorden: **bij grond kunt u de jaarlijkse inflatie optellen bij uw rendement in plaats van (bij de bank) ervan aftrekken.**

Voor een goede kavel landbouwgrond met een deskundige (erf-)pachter of meer informatie kunt u terecht bij één van de rentmeesters van KKG, telefoon (033) 467 10 10 of mail naar info@kkgkka.nl.

KKG helpt u verder!

kantoor der kerkelijke administraties

Zorgvuldig, overzichtelijk en gemakkelijk in gebruik

Kerkelijke begraafplaats goed in kaart gebracht

Nog steeds is er een vrij groot aantal kerkelijke begraafplaatsen te vinden in ons kerkelijke landschap. Deze begraafplaatsen brengen een vrij uitgebreide administratie met zich mee.

Van schoenendoos ...

Vaak wordt de administratie toevertrouwd aan vrijwilligers. Veel vrijwilligers gebruiken hiervoor Excel. Mutaties worden soms nog op papier of in kaartenbakken bijgehouden. Dat kan. **Maar hoe werkt dit op de langere termijn?**

... naar webbased administratie

KKA biedt een goed alternatief: de Begraafplaats Administratie Manager (BAM). Dit eigentijdse en gebruiksvriendelijke begraafplaatsenpakket is volledig webbased. Het enige dat u hiervoor nodig heeft, is een computer met internet.

Naast het feit dat u profiteert van de automatische updates, heeft u alle gegevens **altijd en overal paraat**. Daarnaast kan de software gekoppeld worden aan het financiële pakket Twinfield. Twinfield kan weer gekoppeld worden met het Ledenregistratie Pakket van de Protestantse Kerk Nederland (LRP). Meer weten? Bel (033) 467 12 88 of kijk op onze nieuwe website www.kkba.nl.

BAM: veilig en altijd up-to-date!

RIDDER
LEIDERS EN
KOPERSLAGERS
A SKINS FOR BUILDINGS COMPANY

DE SPECIALIST IN ONDERHOUD EN RESTAURATIE

Ook kunt u bij ons terecht voor een vrijblijvende begroting t.b.v. een subsidieaanvraag.

Vestiging Ridder Noord:
Marowijne 41
1689 AR Zwaag

Vestiging Ridder Zuid:
Dommelstraat 31
5347 JK Oss

ACADEMIEGEBOUW UTRECHT

WWW.RIDDERLEIDERS.COM INFO@SKINSFORBUILDINGS.COM T +31 (0) 888 111 888

Protestantse Dorpskerk Oisterwijk

Een **goede verstaanbaarheid** in de kerk is niet altijd eenvoudig te realiseren. Door een veelheid aan akoestische factoren is het nodig een professionele en ervaren partner in te schakelen.

Schaapsound is dé leverancier op het gebied van kerkgeluids-installaties, projectie en videoapparatuur en moderne oplossingen voor de kerktelefoon.

Niet alleen door jarenlange ervaring in honderden kerken, maar ook door ons specialisme in het zelf ontwikkelen van hoogwaardige, innovatieve producten. **Zo kunnen we optimaal inspelen op uw specifieke situatie.**

schaapsound

Kaartenmakerstraat 18
2984 CB **Ridderkerk**
0180-41 46 00

Baileystraat 2a,
8013 RV **Zwolle**
038-785 19 77

Mussenberg 7
6049 GZ **Roermond**
0475-33 69 44

www.schaapsound.nl
info@schaapsound.nl

Donatus

het vertrouwde verzekeringsloket van A tot Z

Voor kerken en kerkelijke gebouwen heeft Donatus een aantal specifieke verzekeringsproducten ontwikkeld. Ook voor kerkelijke werkers in loondienst en kerkelijke vrijwilligers heeft Donatus verzekeringen op maat. Bijvoorbeeld:

- + aansprakelijkheid en rechtsbijstand
- + auto/verkeersschade
- + CAR-verzekering
- + inboedel/inventaris
- + kerkgebouwen, pastorieën en woonhuizen
- + kostbaarheden
- + milieuschade
- + monumenten
- + ongevallen vrijwilligers
- + orgels
- + verenigingsgebouwen
- + ziekengeld
(loondoorbetaling bij ziekte)
- + ziektekosten/zorgverzekering

Graag informeren wij u nader. Bel ons gerust voor een informatiefolder of een afspraak. Ook kunt u via onze website vrijblijvend een offerte aanvragen.

Donatus

Dé kerken- en monumentenverzekeraar

www.donatus.nl tel. 073 - 5221700

VERENIGING VOOR
KERKRENTMEESTERLIJK
BEHEER IN DE PKN

BELANGENBEHARTIGING • DIENSTVERLENING • KENNIS INSTITUUT

De Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer is de organisatie van beheerders in de Protestantse Kerk in Nederland. De VKB zorgt voor de belangenbehartiging en de dienstverlening voor haar leden.

Daarnaast is de Vereniging een kennisinstituut ten dienste van kerkrentmeesters en alle andere beheerders in de Kerk. De VKB beschikt daartoe over veel kennis en ervaring op het gebied van geldwerving, gebouwen en monumenten, beheer van begraafplaatsen, verzekeringen, enz.

De VKB weet wat er speelt in de kerk en in de wereld daar omheen. Zij weet wat kerkelijke gemeenten nodig hebben en zoekt daar betaalbare oplossingen voor. Protestantse gemeenten, Hervormde gemeenten, Gereformeerde kerken en Evangelisch-Lutherse gemeenten, maar ook externe relaties die binnen de doelstellingen van de Vereniging vallen, kunnen gebruik maken van de volgende diensten van de VKB:

- **MAATWERK IN VERZEKERINGEN:**
nu al ruim 6000 verzekeringen, ondergebracht bij Marsh/Mercer, voor WA, bestuurdersaansprakelijkheid, rechtsbijstand, ongevallen, fraude en beroving, vervanging van predikanten, zorg en inkomen, inkomensverzekeringen onder op maat gemaakte polisvoorwaarden en tegen uiterst scherpe premies.
- **STEUN BIJ GELDWERFING:**
al het materiaal voor de actie Kerkbalans (Nieuwe Stijl), eigen folders en brochures voor uw gemeente, advies voor de plaatselijke geldwerving.
- **ADVIEZEN VOOR BEHEERDERS:**
over kerktorens, orgels en kerkverwarming, belastingwetgeving en beheer van kerkelijke begraafplaatsen.
- **PUBLICATIES:**
handleiding voor kerkrentmeesters, modellen voor plaatselijke regelingen, overeenkomsten en tarieven.
- **ONDSCHIEDINGEN VOOR VRIJWILLIGERS:**
draaginsignes, legplaquettes en speldjes bij jubilea van kerkelijke medewerkers.

VKB - IN DIENST VAN DE KERK

Centraal Bureau Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer
in de Protestantse Kerk in Nederland
Nicolaas Maessingel 271D, 3311 KS Dordrecht
Postadres: Postbus 176, 3300 AD Dordrecht.
Telefoon: 078 - 639 36 66, Fax: 078 - 631 59 49
E mail: info@kerkrentmeester.nl
Website : www.kerkrentmeester.nl